

HZ. PEYGAMBER'İN DOKSAN DOKUZ İSMİ NINETY NINE NAMES OF PROPHET MOHAMMED

Faris ÇERÇİ*

ÖZET: Kaynaklarda Hz. Peygamber'in isimleriyle ilgili birçok rivayet yer alır. Bu rivayetler arasında Hz. Peygamber'in isimlerinin iki bin veya üç bin civarında olduğunu ifade edenler vardır. Hz. Peygamber'in en meşhur ismi Muhammed olup Kur'ân-ı Kerim'de dört yerde geçmektedir. Hz. İsa'nın haber verdiği Ahmed ismi ise Kur'ân-ı Kerim'de Saff sûresinde geçmekte, diğer isimleri ise hadis-i şeriflerde ve başka kaynaklarda yer almaktadır.

Anahtar sözcükler: Hz. Muhammed, Ahmed, Mahmud.

ABSTRACT: There are many narrations about the names of the Prophet Muhammad (pbuh) in sources. It is said that the number of the Prophet Muhammad's names are about two or three thousand. The most well-known name of the Prophet (pbuh) is "Muhammad" and it is mentioned in four different places in the Koran Mighty Stature. The glad tidings of the Prophet Muhammad (pbuh) was given by Prophet Isa (uwbp) as an Ahmed (pbuh) which is mentioned in the Koran Mighty Stature in Surah al-Saff. The other names can be seen in the hadiths and other sources.

Keywords: The Prophet Muhammad, Ahmad, Mahmud.

1. GİRİŞ

Hz. Peygamber isimler üzerinde ısrarla durmuş, ismin telkin gücünü dikkate alarak hayvan, eşya ve mekânlarla ilgili çirkin isimleri değiştirmiştir. Topluma mal olmuş bir zatın adını taşıyan bir kişi, o zatın ismiyle çağrıldığı zaman o zatı hatırlatır ve müspet çağrışımın doğmasına yol açar. İsmi sahibi fitrî bir temayül ile şüphesiz adını taşıdığı peygambere veya tanınmış şahsa yakınlıkdüyar, onunla kendisi arasında paylaşacağı ortak bir payda arar

Cahiliye dönemindeki Araplar hayatın zorlukları ve özellikle düşman karşısında dayanıklı, güçlü ve cesur olmak, düşmanın gönlüne korku salmak gibi arzu ve düşüncelerle çocuklarına Galip, Zalim, Esed/Arslan, Hacer/taş, *Sabr/kaya* gibi adlar vermişlerdir. Türklerin de İslamiyet'i kabulünden önce çocuklarına Bozkurt, Arslan, Şahin, Doğan, Timur / demir, Kaya ve Gökhan gibi adlar verdikleri bilinmektedir. İslam öncesi Araplarda da yer alan ve tapıkları putun kulu anlamına gelen Abdüluzza gibi isimler de inançların bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. İslam inancı çerçevesinde, Allah'a kul olmasını veya inanç ve dinî önünün ön plana çıkmasını arzu edenler, çocuklarına Allah'a kul olmayı sembolize eden isimler vermişlerdir. Mesela bilinçli olarak Ömer adının verilmesi, Hz. Ömer'in Allah katında sevilen biri olmasının yanısıra temayüz eden adalet vasfının, adının verilen şahısta görülme arzusundan ileri gelmiş olabilir.¹

İsim vermedeki beklentiler ad koymada bir usûl ve âdâbı da beraberinde getirmiştir. İslâm dışı toplumlarda, inanç ve kültürlerine has bir âdâb olduğu gibi, İslâmiyet'in de kendine özel bir ad koyma usûlü ve âdâbı doğmuş, Hz. Peygamber bu âdâbı özenle uygulamıştır.² Peygamberimiz, (sav) Cenab-ı Hakk'ın kendisine lütfettiği mümtaz yönlerini gösteren isimlere sahiptir. Muhammed ve Ahmed en meşhur isimleridir.³ Muhammed ismi, Ahmed'den daha

* Yrd. Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, faris@erzincan.edu.tr

¹ Cemal Ağırman, *Ad Koyma ve Hz. Peygamber'in İsimlere Karşı Tutumu*, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2, Sivas 1998, 127.

² İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi, Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2012, II, 431-441.

³ Mustafa Âlî, *Künhü'l-ahbâr, III*, İstanbul 1277-1285/ 1860-1868, 122.

meşhurdur. Zira Muhammed ismi, Kur'an-ı Kerim'in, Al-i İmran 3/144, Ahzab 33/40, Muhammed 47/2 ve Fetih 48/29 sûrelerinde, Ahmed ismi ise Saff 61/6' de yer almaktadır.⁴

Cübeyr İbnu Mut'im Hz. Peygamber'den şu hadisi nakleder: “Resûlullah (sav) buyurdular ki: “Benim beş ismim var: Ben Muhammed'im, ben Ahmed'im, ben Allah'ın benimle küfrü mahvedeceği el-Mâhî (mahvedici)yim. Ben Hâşir (toplayıcı)yım, insanlar benim arkamda haşredilecektir. Ben Âkîb (sondan gelen)im, benden sonra peygamber gelmeyecektir.”⁵

İbrahim Canan, Kadı İyaz'dan naklen şu bilgiyi verir: “Resûlullah (sav) Muhammed olmazdan önce Ahmed'di. Çünkü Kütüb-ü Salifede (Tevrat'ta İncil'de) daha dünyaya gelmeden Ahmed diye tesmiye edilmişti. Hâlbuki Muhammed diye tesmiyesi Kur'an'da yer almaktadır.”⁶

Peygamberimizin pek çok ismi olmasına rağmen hadiste beş tanesinin sayılmış olması ile ilgili olarak çeşitli yorumlar yapılmıştır. İbnu Hacer “Hz. Peygambere mahsus olan beş ismin eski milletlerde büyük ve meşhurlardan kimseye verilmediğini” ifade eder.⁷

Peygamberimizin daha birçok isminin olduğunu ifade eden Asım Köksal şunları kaydeder: “Onlardan bazıları Kur'an-ı Kerim'de,⁸ bazıları Hadislerde, bazıları da daha önceki Peygamberlerin kitaplarında açıklanmıştır. Peygamberimizin isminin İncil'de: Ahmed (Baraklit), Tevrat'ta: Münhamennâ olarak geçtiği bilinmektedir.”⁹ Asım Köksal, İbn-i İshak'tan naklen şu bilgiyi verir: “Muhammed isminin Süryanice karşılığı Münhamennâ'dır. Rumca karşılığı ise Baraklits'dir. Geleceği, Hz. İsa tarafından müjdelenen Hz. Peygamber, Paraclete kelimesiyle ifade edilmiştir ki Ahmed ve Muhammed manasınadır. İncillerin eski Yunanca tercümeleri bu kelimeyi Pricliota şekline sokmuştur. Bu da Paraclet'in, Ahmed'in karşılığıdır.”¹⁰ Esmâü'n-Nebi adı altında Peygamberimizin iki yüz bir isminin bulunduğu,¹¹ bunlardan bazılarının icma ile sabit olduğu bilinmektedir.¹²

İmam Kastalânî, İbn Kuteybe'den naklen şu bilgileri verir: “Resûlullah (sav)'in nübüvvetinin ilâmından bu yana, kendiden önce Muhammed ismiyle kimse müsemma olmamıştır. Bu ism-i şerîf Allah tarafından Resûlullah (sav) hazretleri için saklanmıştır. Hak Celle ve Alâ hazretleri kadim kitaplarında bu ism-i şerîfi zikredip peygamberlerine beşâret eylemiştir. Eğer gayrilerde dahi bu ism-i şerîf bulunsa şüphe vaki olurdu. Peygamberimizin doğumu yaklaşınca “Ehl-i Kitâp, Muhammed (sav)'in gelmesinin yakın olduğunu halka beşâret eylediler. Halk da doğan erkek çocuklarının adını Muhammed koymaya başladılar. Her biri, “o peygamber keşke benim oğlum olsa” diye düşünmeye başladılar. Bunun üzerine ulema Muhammed isimli kaç çocuğun bulunduğunu ve bunların babalarının isimlerini tespit etmişlerdir. Ebü'l-Fazl b. Hacer'e göre bunların sayısı on beş kişidir.”¹³

⁴ Canan, a.g.e., XV, 344.

⁵ Geniş bilgi için bkz. Canan, a.g.e, XV, 343; Âlî, a.g.e., 122; İmam Kastalânî, *Mevâhibü'l-Ledüniyye Tercemesi, Meâlimü'l-Yakîn*, Mütercimi, Şâir-i Meşhûr Abdülbâkî, Tercüme tarihi,1008, Dârü't-tibâati'l-âmire, 198; Mevlana Hasan Hüsameddin, *Şerh-i Şemâil-i Şerîf*, Mısır-Bulak, 1255, 291.

⁶ Canan, a.g.e., XV, 344.

⁷ Canan, a.g.e., XV, 345; Kastalânî, a.g.e., 198.

⁸ Emine Yeniterzi, Divan Şiirinde Hz. Peygamber'in İsim ve Sıfatları-Esmâ-i Nebi-, *Kutlu Doğum Haftası II, 1-7 Ekim 1990, 1992, 87-100, 90.*

⁹ Köksal, M. Âsım, *Hz. Muhammed ve İslâmiyet, Mekke devri*, İstanbul 1973, 14.

¹⁰ Köksal, a.g.e., 14, Mahmud Es'ad, *İslam Tarihi, Tarih-i Dîn-i İslam*, Sadeleştirme: Ahmed Lütfi Kazancı, Osman Kazancı, İstanbul 1983, 376.

¹¹ Süleyman el-Cezûlî, *Açıklamalı Delâilü'l-Hayrât, Salavat-ı Şerîfeler*, Hazırlayan: İbrahim Tozlu, İstanbul 2009, 35-45.

¹² Süleyman el-Cezûlî, *Delâilü'l-Hayrât ve Şivârikü'l-Envâr fî Zikri's-Salât ale'n-Nebiyi'l-Muhtâr*, Şerheden: Kara Davut, Sadeleştiren: Abdülkadir Akçiçek, Çile Yayınları, İstanbul 1975, 65.

¹³ Kastalânî, a.g.e., 204; Ateş, Ali Osman, *Hz. Peygamber'in ve Çocuklarının İsimleri Hakkında Bazı İddiaların Değerlendirilmesi, D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, V, İzmir 1989, 388.

edilmektedir: *الثَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّاجِدُونَ الرَّاٰكِعُونَ السَّاجِدُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالتَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللّٰهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ* “O tövbe edenler, o ibadet edenler, o hamd edenler, Allah’ın rızası için sefer edenler, o rükû edenler, o secdeye kapananlar, iyilikleri yayanlar, kötülükleri önleyenler ve Allah’ın hudutlarını bekleyip koruyanlar yok mu? İşte o müminleri müjdele!”²⁴

4. Mahmûd (محمود): Çok övülmüş, övmeye, takdire layık manalarına gelir. Konuyla ilgili olarak Ahmet Cevdet şu bilgiyi verir: “Hz. Peygamber’in birçok ismi vardır, bunlardan birisi de “Mahmûd”dur.”²⁵ Peygamberimizin (sav) kıyamet gününde, Allah'a yakınlık ve âhiretteki en büyük şefaata makamı olan “Makâm-ı mahmûda” erdirileceği rivayet edilmektedir.²⁶ Makâm-ı mahmûd ayetinin yer aldığı İsrâ sûresinin hicretten az önce nazil olması önemlidir. İsrâ sûresinde şu ifadeler yer almaktadır: *وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا* “Gecenin bir kısmında uyanıp, sırf sana mahsus fazla (bir ibadet) olmak üzere onunla (Kur’ân ile) gece namazı kıl. Ümit edebilirsin, Rabbin seni bir makâm-ı mamûda gönderecektir.”²⁷

5. ‘Âkıb (عاقب): Lugatta, en son gelen, bir kavmin liderine halef olan, selefinin hayır ve faziletlerini devam ettiren kimse anlamında kullanılmaktadır.²⁸ Asım Köksal bu konuda şu bilgileri verir: “Bir hadiste Peygamberimizin şöyle buyurdıkları rivayet edilmektedir: Ben ‘Âkıb’im²⁹ ki benden sonra peygamber yoktur.”³⁰ ‘Âkıb isminin türevlerinden birisi Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle ifade edilir. *وَأَنْ عَاقِبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عَاقِبْتُمْ بِهِ وَلَنْ نَّصْبِرَ لَهَا خَيْرٌ لِّالصَّابِرِينَ* “Ceza verecek olursanız, size yapılan muamelenin misliyle cezalandırın. Ama eğer bu hususta sabrederseniz, bilin ki bu, sabredenler için daha hayırlıdır.”³¹

6. Fâtih (فاتح): Sözlükte açan, başlayan, fetheden, fatih anlamlarına gelir. Kastalânî, Ebu Hüreyre’den naklen şu bilgiyi verir: “Resûl-i Ekrem, Allah Teâlâ beni fâtih ve hâtim kıldı” diye buyurmuşlardır.”³² Hicr sûresinde şu ifadeler yer verilmiştir: *وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَظَلُّوا فِيهِ* “Hatta o kâfirlere gökten bir kapı açsak, onlar da yukarı yükselip çıksalar...”³³

7. Hâtem: (خاتم) Lugatta, yüzük, mühür, her şeyin sonu manalarına gelir.³⁴ Asım Köksal, Peygamberimizin iki kürek kemiğinin arasında gelin çadırının iri düğmesi büyüklüğünde “Peygamberlik Hâtemi’nin”³⁵ bulunduğunu, Peygamberimiz vefat edince bu Peygamberlik Hâtemi’nin kaldırıldığını ifade eder.³⁶ Hâtem (خاتم) ismi ile ilgili olarak Ahzab sûresinde şu ifadeler yer almaktadır: *مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّنْ رِّجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا* “Muhammed içinizden hiçbir erkeğin babası değildir, lâkin Allah’ın elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakıyla bilir.”³⁷

²⁴ Tebe, 9/112.

²⁵ Ahmet Cevdet, *Kıssâs-ı Enbiya*, Haz. Mahir İz, İstanbul 1985, 60.

²⁶ İlyas Üzümlü, “Makâm-ı mahmûd”, *DİA*, XXVII, Ankara 2003, 413.

²⁷ İsrâ, 17/79.

²⁸ İsmail Lütfü Çakan, “‘Âkıb”, *DİA*, II, İstanbul 1989, 238.

²⁹ Âlî, a.g.e., 122.

³⁰ M. Asım Köksal, *Hz. Muhammed ve İslamiyet, Mekke Devri*, İstanbul 1973,15; Kastalânî, a.g.e., 205; Çakan, “‘Âkıb”, *DİA*, II, 238.

³¹ Nahl, 17/126.

³² Kastalânî, a.g.e., 206.

³³ Hicr, 15/14.

³⁴ Sarı, a.g.e., 378.

³⁵ Âlî, a.g.e., 122.

³⁶ Köksal, a.g.e., II, 64; Kara Davut, a.g.e., 99.

³⁷ Ahzab, 33/40.

8. Hâşir: (حاشير) :Sözlükte, çok sayıda insanı toplayan anlamlarına gelir. Mevlüt Sarı, “Hâşir”in Hz. Peygamber (sav)’in isimlerinden birisi olduğunu kaydeder.³⁸ Geleneksel inanca göre bütün ümmetler kendi Peygamber’inin önderliğinde hasredileceği, en önde de ümmetiyle birlikte Hz. Muhammed (sav) bulunacağı için ona Hâşir (حاشير) adı da verilmiştir.³⁹ Asım Köksal ise şu bilgileri verir: Bir hadiste Peygamberimizin şöyle buyurdıkları rivayet edilmektedir: “*Ben Hâşir'im ki halk kıyamet gününde benim izimce haşrolunacaktır.*”⁴⁰ Hâşir, Kur’ân-ı Kerîm’de çoğul olarak geçmekte ve Sad sûresinde şöyle buyrulmaktadır:

فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ “*Firavun ise onları takip etmek gayesiyle, bütün şehirlere asker toplamak üzere görevliler çıkardı.*”⁴¹

9. Mâhî: (ماحى) :Mâhî, kökünden gelen Mâhî,⁴² mahveden, mahvedici, yok edici, yok eden manalarına gelir.⁴³ Asım Köksal bir hadis-i şerîfe dayanarak şu bilgileri verir: “*Ben Mâhî'yim ki Allah, benimle küfrü yok eder*”⁴⁴ İmam Kastalânî de şunları söyler: Mâhî (ماحى) ismi hadis-i şerîfte tefsir olunduğu üzere küfürleri mahvedici demektir. Zira Peygamberimiz (sav)’in gönderildiği asırda yeryüzündeki insanlar hep küfür üzerine idiler. Kimi putperest idi. Kimisi dalâlete düşmüş Yahud ve Nasârâ idi. Kimisi Sâibiyye-i Dehriyye idi. Asla ne tanrı bilirlen ne ahret bilirlen idi. Bazısı dahi yıldızlara taparlar idi. Bazısı dahi ateşperestler idi. Bazısı dahi felâsife idi. Şerâyi-i enbiyaya kail değiller idi. Resulullah (sav) hazretleri geldiği gibi Dîn-i İslâm bir vechile zuhur etti ki, geri kalan edyân-ı bâtila bilküllüye mahvoldu. Hüküm ve galebe bunun oldu.”⁴⁵ Allah batılın imhası konusunda şöyle buyurur: وَيَمْحُ اللَّهُ الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ “*Allah batılı imha eder, hakkı ise indirdiği kitapla kuvvetlendirir. Gerçekten O, kalplerin içinde ne varsa bilir.*”⁴⁶

10. Dâ’î: (داعى) Arapçada, seslenmek, çağırarak, davet etmek anlamında kullanılır. Dâ’î, Kur’ân-ı Kerîm’de, Hz. Peygamber’in Allah elçisi olarak görev ve sorumluluğunu dile getiren âyetlerde bilhassa “*Allah'a çağırarak*” manasında yer almakta (el-Ahzâb 33/46; el-Ahkâf 46/ 31-32), ayrıca genel olarak “*dua eden, çağırarak*” anlamında da gelmektedir.⁴⁷ Ahkâf sûresinde Hz. Peygamber’in davetine uyma konusu ele alınmakta ve şöyle buyrulmaktadır: يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ “*Ey kavmimiz Allah’ın davetçisine (Hz. Muhammed’e) icabet edin. Ona iman edin ki (Allah da) sizin günahlarınızdan bir kısmını affetsin ve sizi gayet acı bir azaptan sizi kurtarsın.*”⁴⁸

11. Sirâc (سراج) : Lügatte lamba, kandil manalarına gelir ki, Hz. Peygamber’in de ışık saçan bir kandil olduğu bilinmektedir.⁴⁹ Nitekim Ahzab sûresinde Hz. Peygamber aydınlatıcı bir lambaya benzetilmekte ve şöyle buyrulmaktadır:

وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا “*Allah’ın izniyle O’nun yoluna dâvet eden bir peygamber ve aydınlatan bir lamba olarak gönderdik.*”⁵⁰

³⁸ Sarı, a.g.e., 307.

³⁹ Toprak, Süleyman, “Haşr”, *DİA*, XVI, İstanbul 1997, 416; Kastalânî, a.g.e., 205.

⁴⁰ Köksal, a.g.e., 15.

⁴¹ Şuara, 26/53.

⁴² Afif Abdülfettah Tabbâra, *Kur’an’da Peygamberler ve Peygamberimiz Hayatlarından Hisseler, Dedsler ve İbretler*, Mütercimler: Ali Rıza Temel-Yahya Alkın, İstanbul 1982, 431.

⁴³ Âlî, a.g.e., 122, Kanar, a.g.e., 546; Devellioğlu, a.g.e., 677.

⁴⁴ Köksal, a.g.e., 15.

⁴⁵ Kastalânî, a.g.e., 205.

⁴⁶ Şura, 42/24.

⁴⁷ Mustafa Öz, “Dâ’î”, *DİA*, VIII, İstanbul 1993, 420; Kara Davut, a.g.e., 173.

⁴⁸ Ahkaf, 46/31.

⁴⁹ Nebi Bozkurt, “Kandil”, *DİA*, XXIV, İstanbul 2001, 299; Kara Davut, a.g.e., 171.

⁵⁰ Ahzab, 33/46.

12. Münîr (منير): Işık gönderen, açık, vazıh manalarına gelen Münîr (منير) ismi Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifade edilir. *“Ey peygamber, biz seni Allah'ın izniyle O'nun yoluna davet eden bir peygamber ve aydınlatan bir lamba olarak gönderdik.”*⁵¹

13. Beşîr (بشير): Hz. Peygamber için kullanılan isim veya sıfatlardan biri olan “beşîr” bir sıfat olup, müjdeleyen, güler yüzlü ve sevecen olan anlamlarına gelir. Bu kelime Kur'ân-ı Kerîm'de yedi defa nezîr ile birlikte Hz. Peygamber'e ve aynı mahiyette bir defa da Kur'an'a (Fussilet 41/4) nisbet edilmiştir.⁵² Nitekim Fâtır sûresinin 24.ayetinde şöyle buyrulmaktadır:

*“Evet, Biz seni gerçeğin ta kendisine malik olarak, rahmetle müjdeleyen ve kâfirleri azapla uyanan bir elçi olarak gönderdik. Zaten uyanan bir peygamber gelmiş olmayan hiçbir millet yoktur”*⁵³ Hasan Basri Çantay, Hz. Muhammed (sav)'in risâletinden önce altı yüzyıl boyunca Peygamber gelmediğini ve en yakın olan Hz. İsa'nın altı yüz yıl kadar önce yaŞamış olduğunu söyler.⁵⁴

14. Nezîr (نذير): Sözlükte, korkulu bir şeyi bilip sakınmak anlamına gelen nezr (nizâre) kökünden türetilmiş olup *“korkulu bir şeyi haber vererek sakındırmak”* demektir. *“Sevindirici haber verme”* anlamındaki tebşirin karşıtı olan inzâr, dine davet yöntemlerinden biridir. İnzârı gerçekleştiren kimseye münzir (nezîr) denilir.⁵⁵ Zuhruf sûresinde, varlıklı kişilerin Hz. Peygambere nasıl karşı çıktıkları ele alınmakta ve şöyle buyrulmaktadır: *“İşte böyle, senden önce de hangi kente uyarıcı gönderdiysek mutlaka onların varlıkları, “Biz babalarımızı bir dine bağlanmış gördük. Biz de onların izlerine uyarız” dediler.”*⁵⁶ Varlıklı kişiler mal mülk ile uğraşırlar, zihnen ve bedenlen tembelleşirler. Mevcut sistem sayesinde zenginleştiklerinden o düzenin devamını isterler.

15. Resûl (رسول): Sözlükte, Peygamber, elçilik, gönderilen, manalarına gelir. Kur'ân-ı Kerîm'de peygamber karşılığında *nebi, resul* ve *mürsel* kelimeleri kullanılır. Resul ve mürsel kelimeleri de “gönderilmiş kişi” manasındadır.⁵⁷ Yüce Allah elçi olarak gönderdiği Peygamber'ine şöyle hitap eder.

*“Ey Resulüm! Seni bütün insanlara elçi gönderdik. Allah'ın buna şahit olması yeter de artar!”*⁵⁸

16. Nebî (نبي) : Sözlükte, Peygamber anlamına gelir.⁵⁹ Kur'ân-ı Kerîm'de peygamber karşılığında Nebî (نبي) kelimesi kullanılır.⁶⁰ Nitekim Tevbe sûresinde şöyle buyrulmaktadır: *“Ey Peygamber! kâfirler ve münafıklarla savaş. Karşılarında çetin ol.”*⁶¹ Hasan Basri Çantay, kâfirlerle kılıçla, münafıklarla da deliller getirerek mücadele edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.⁶²

⁵¹ Ahzab, 33/46.

⁵² Ahmet Önkal, “Beşîr”, *DİA*, V, İstanbul 1992, 555; Kara Davut, a.g.e., 115.

⁵³ Fatır, 35/24.

⁵⁴ Çantay, a.g.e., I,161.

⁵⁵ Hayati Hökelekli, “İnzâr”, *DİA*, XXIII, İstanbul 2000, 358; Sarı, a.g.e., 1500.

⁵⁶ Zuhruf, 43/23.

⁵⁷ Yusuf Şevki Yavuz, “Peygamber”, *DİA*, XXXIV, İstanbul 2007, 257.

⁵⁸ Nisa, 4/79.

⁵⁹ Sarı, a.g.e., 1476.

⁶⁰ Yavuz, “Peygamber”, *DİA*, XXXIV, 257.

⁶¹ Tevbe, 9/73.

⁶² Çantay, a.g.e.,I, 289.

17. Hâdî (هادى): Yol gösteren, hayır ve mutluluk veren bir hedefe rehberlik eden mânasına gelir. Hâdî (هادى) isminin, geçtiği on âyetin ikisinde bu sıfat Allah'a, ikisinde Hz. Peygamber'e izâfe edilmiştir. *“Ey Resulüm sen ancak bir uyarıcısın; her toplumun bir rehberi (hâdî) vardır”*⁶³ meâlindeki âyetle, peygamberlere de hâdî denilebileceğini göstermektedir.⁶⁴ Kur'ân-ı Kerîm'de Resûl-i Ekrem'e hitaben, *“Şüphesiz sen doğru bir yolu göstermekte”*⁶⁵ denilmektedir.

18. Mühdî (مهدي): Hediye ve ihsan anlamına gelir. Hz. Peygamber'in nübüvvet ve risâleti bütün âleme rahmet ve mutluluk getirmiştir. Peygamberimiz, Yüce Allah'ın âlemlere ihsan ettiği hediyelerden biridir. Bu yüzden Mühdî (مهدي) kelimesi Hz. Peygambere isim olmuştur.⁶⁶ Allah'ın gönderdiği hediyelerle ilgili olarak Kurân-ı Kerîm'de şu ifadeler yer almaktadır: *“Bunun içindir ki, ben şimdi onlara bir hediye gönderip elçilerimin ne gibi bir cevap getireceklerini bekleyeceğim.”*⁶⁷

19. Halîl (خليل): Birlik, beraberlik; dostluk, arkadaşlık, halis dost, manalarına gelir.⁶⁸ Ömer Öngüt, *İzahlı ve İlaveli Nûr-ı Muhammedî* adlı eserinde şu bilgileri verir: *“Eğer dost edinmiş olsaydım Ebu Kuhafe'nin oğlu Ebû Bekir'i dost edinirdim. Sizin Peygamberiniz, Allah'ın dostudur.”*⁶⁹ Abdülkadir Akçiçek, Buharî ve Müslim'den naklen şu bilgileri verir. *“Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: “Sizin bu arkadaşınız, halilürrahman'dır”*⁷⁰ Halil ismi ilgili olarak Kur'ân-ı Kerîm'de şu ifadeler yer alır:

*“Az kalsın, seni bile sana vahyettiğimizden başka bir şeyi uydurup, Bize mal etmen için akılları sıra kandıracak ve ancak o takdirde seni dost edineceklerdi.”*⁷¹

20. Velî (ولى): Allah dostu anlamında bir tasavvuf terimi olarak kullanılan velî sözlükte, yardım eden, koruyan; yardım edilen, korunan, anlamlarına gelir.⁷² Araf sûresinde Allah'ın, bütün iyi kullarının velisi olduğuna işaret edilmekte ve şöyle buyrulmaktadır: *“Zira benim velim, o kitabı indiren Allah'tır ve O bütün iyi kullarına da velilik ediyor.”*⁷³

21. Nasîr (نصير): Kur'an'da geçen Allah'ın isimlerinden biridir. Sözlükte, yardım etmek, desteklemek, sıkıntıdan kurtarmak anlamlarına gelen nasara (نصر) fiilinden türemiştir.⁷⁴ Dünyada münafıklara kendisinden başka hiç kimsenin yardımcı olamayacağına işaret eden⁷⁵ Yüce Allah şöyle buyurur: *“Yeryüzünde onlar için ne bir yar, ne de bir yardımcı vardır”*⁷⁶

⁶³ er-Ra'd, 13/7.

⁶⁴ Bekir Topaloğlu, “Hadi”, *DİA*, XV, İstanbul 1997, 9.

⁶⁵ Şûrâ, 42/52.

⁶⁶ Akçiçek, a.g.e., 173.

⁶⁷ Neml, 27/35

⁶⁸ Mustafa L. Bilge, “Halil”, *DİA*, XV, İstanbul 1997, 305.

⁶⁹ Ömer Öngüt, *İzahlı ve İlaveli Nûr-ı Muhammedî (sav)*, 8.Baskı, İstanbul 1996, 3.

⁷⁰ Akçiçek, a.g.e., 214.

⁷¹ İsrâ, 17/73.

⁷² Süleyman Uludağ, “Velî”, *DİA*, XLIII, İstanbul 2013, 25; Kara Davut, a.g.e., 178.

⁷³ A'raf, 7/196.

⁷⁴ Bekir Topaloğlu, “Nasîr”, *DİA*, XXXII, İstanbul 2006, 412.

⁷⁵ Çantay, a.g.e., I, 290, 70 nolu not.

⁷⁶ Tevbe, 9/74.

22. Yasin (يس): Hz. Peygamber'e hitap şekillerinden birsinin de Yasin olduğunu belirten Bekir Topaloğlu şu bilgileri verir: Hz. Peygamber tarafından kullanılan Yasîn (يس) ismi, Buhârî ve Tirmizî'nin hadis kitaplarında da geçmektedir”⁷⁷ Süleyman Ateş يس sûresiyle ilgili olarak şu bilgileri verir: “Hurufu mukatta denilen bu harflerin gerçek manasını ancak Allah bilir. يس'nin ey insan manasına geldiğini beyân eden Süleyman Ateş, Tayy kabilesinin dilinde يس'nin “ey insan” demek olduğunu, aslının يا أَيْسٍ olduğunu, kısaltmak için أَيْسٍ'in baş tarafının atılarak يس kaldığını ve kastedilen Hz. Muhammed (sav) olduğunu beyân eder.”⁷⁸

23. Müzzemmil (مُزْمَلٍ): Lügatte, elbiseye sarılıp bürünmek, örtünmek manalarına gelir.⁷⁹ Yüce Allah örtüsüne bürünüp yatan Hz. Peygamber'e (sav) şöyle buyurmaktadır: يَا قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا “Ey örtüsüne bürünen Resulüm! Geceleyin kalk da, az bir kısmı hariç geceyi ibadetle geçir.”⁸⁰ Hz. Peygamber, ilk vahy geldiği zaman onun heybetinden korkarak ve titreyerek esvabına bürünmüş, yatmıştı. Bu nedenle “el-müzzemmil” onun ilâhî isimlerinden olmuştur.⁸¹

24. Müddessir (مُدَّتِيرٍ): Lügatte, bürünüp örtünen manasına gelir. Yüce Allah şöyle buyurur: يَا أَيُّهَا الْمُدَّتِيرُ قُمْ فَانذِرْ “Ey bürünüp sarınan (Habibim)! Ayağa kalk ve insanları uyar!”⁸² Bu âyetlerde Allah Teâlâ Hz. Peygamber'e, “Ey örtüsüne bürünen!” diye hitap ederek artık insanları uyararak için harekete geçmesini emretmiş, bu nedenle Müddessir Hz. Peygamber'in ilâhî isimlerinden birisi olmuştur.⁸³

25. Kelîm (كَلِيمٍ): Sözlükte, sohbet arkadaşı, Hz. Muhammed'in lakabı anlamında kullanılmıştır.⁸⁴ Devellioğlu ise, Tûr-i Sînâ'da Cenab-ı Hak'la konuşması dolayısıyla Hz. Mûsâ'nın unvanının “kelîm” olduğunu, Kur'an'ın yirminci sûresi olan Taha sûresinin de Sûre-i Kelîm olarak bilindiğini ifade der.⁸⁵

Nisa sûresinde şu ifadeler yer verilmiştir: وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَا لَهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا “Durumlarını sana daha önce anlattığımız nice elçiler gönderdik. Anlatmadığımız nice elçiler de gönderdik. Allah Mûsâ'ya da hitabederek konuştu.”⁸⁶

26. Mustafa (مُصْطَفَى): Sözlükte seçilmiş, seçkin, manalarına gelir.⁸⁷ Devellioğlu, Mustafa'nın, Hz. Muhammed'in adlarından birisi olduğunu söyler.⁸⁸ Konuyla ilgili olarak Kur'an-ı Kerîm'de şu ifadeler yer verilmiştir: وَاللَّهُمَّ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفِينَ الْآخِرِينَ “Üstelik onlar Bizim yanımızda seçkin ve hayırlı zatlardı.”⁸⁹

⁷⁷ Topaloğlu, “Yasin”, *DİA*, XLIII, İstanbul 2013, 340.

⁷⁸ Ateş, a.g.e., 439.

⁷⁹ Sarı, a.g.e., 708.

⁸⁰ Müzzemmil, 73/1-2.

⁸¹ Çantay, a.g.e., 1105.

⁸² Müddessir, 74/1-2.

⁸³ Kamil Yaşaroğlu, “Müddessir”, *DİA*, XXXI, İstanbul 2006, 463.

⁸⁴ Kanar, a.g.e., 499.

⁸⁵ Devellioğlu, a.g.e., 605.

⁸⁶ Nisa, 4/164.

⁸⁷ Serdar, Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, İstanbul 1995, 485.

⁸⁸ Devellioğlu, a.g.e., 823.

⁸⁹ Sad, 38/47.

27. Murtaşâ (مرتضى): Takdir edilmiş, beğenilmiş, seçilmiş, hoşnut olmuş manalarına gelir.⁹⁰ Muallim Naci, Murtaşâ (مرتضى)‘nın İmam Ali Kerremallahu vechehu hazretlerinin lakab-ı âlileri olduğunu ifade eder.⁹¹

28. Muhtâr (مختار): Sözlükte, seçilmiş, anlamına gelen muhtar terim olarak “mahalle veya köy işlerini yürütmek için atanmış/seçilmiş idareci manalarına gelir.⁹² Yüce Allah, Peygamberimizi bütün mahlûkat arasından seçerek, ilahî tecellilere mazhar kılmış ve kendisine muhtar ismi verilmiştir.⁹³

29. Mûsâddık (مصديق): Mûsâddık, doğrulayan, tasdik eden anlamına gelir.⁹⁴, Peygamberimiz bu âleme teşrifinden önce semavi kitaplarda nübüvveti ve risâleti, doğru sözlü olacağı beyân olunmuştur. Yüce Allah da onu doğrulamış⁹⁵ ve Necm sûresinde şöyle buyurmuştur: وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ “O kendi heva ve hevesiyle konuşmuyor.” “O, kendisine vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir.”⁹⁶ Allah Kur’ân-ı Kerîm’de Hz. Peygamber’in daha önceki kitapları doğrulayıp tasdik edişine şöyle işaret eder:

وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ نَبَأٌ قَرِيبٌ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَأَوْا ظُهُورَهُمْ كَالْهَمِّ لِأَيْعَلْمُونَ “Onlara, Allah katından, ellerinde ki Tevrat’ı tasdik eden bir Peygamber gelince, O Ehl-i kitaptan bir kısmı, güya gerçeği hiç bilmiyorlarmış gibi, Allah’ın kitabını arkalarına atarak ondan yüz çevirdiler.”⁹⁷

30. Kâsım (قاسم): Peygamberimiz, ölen oğlu Kâsım’dan dolayı “Ebü’l-Kâsım=Kasım’ın babası” künyesini taşır.⁹⁸ Kasım’ın, Hz. Peygamber’in ilk çocuğu olduğunu ifade eden Asri Çubukçu, İbn İshak’tan rivayetle, Peygamberimizin Hatice’den doğan bütün çocuklarının nübüvvetten önce doğduğunu söyler.⁹⁹

31. Hüccet (حجت): Sözlükte, kastetmek, yönelmek, ziyaret etmek, üstün gelmek anlamına gelir. Bu isim “isabetli yönelişi kanıtlayan delil” demektir.¹⁰⁰ Peygamberimizin mucizelerini, hüccetlerini, saymak mümkün değildir. Ulemadan bazıları, Peygamberimizin en büyük mucizesinin Kur’ân-ı Kerîm olduğunu beyân etmekte ve şu bilgiyi vermektedir: Bunun dışında Peygamberimizin iki bin, bazılarına göre de üç bin mucizesi vardır. Kur’ân-ı Kerîm’de Peygamberimizin nübüvvet ve risâletine delalet eden mucizenin sayısı altmış bine ulaşmıştır.¹⁰¹ Hüccet Kur’an-ı Kerîm’de yedi yerde isim olarak kullanılmış olup, Enam sûresinde şu ifadelere yer verilmiştir: فَلِئَلَّا الْحِجَّةُ الْبَالِغَةُ قَلَوْ شَاءَ لَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ “De ki: En kesin ve mükemmel hüccet (delil), Allah’ın (hüccetidir). Evet, O dileseydi hepinizi doğru yola koyardı.”¹⁰²

⁹⁰ Kanar, a.g.e., 579; Devellioğlu, a.g.e., 818.

⁹¹ Muallim Naci, Lügat-ı Nâci, İstanbul 987, 746.

⁹² Akyıldız, “Muhtar”, *DİA*, XXXI, İstanbul 2006. 51.

⁹³ Geniş bilgi için bkz. Akçiçek, a.g.e., 203.

⁹⁴ Kanar, a.g.e., 595.

⁹⁵ Akçiçek, a.g.e., 210.

⁹⁶ Necm, 53/3-4.

⁹⁷ Bakara, 2/101.

⁹⁸ Bekir Belenkuyu, Edebiyatımızda smâ-i Nebî-Peygamberimiz (S.A.V.)’in İsimleri ve Esmâ-i Nebî Metinleri, *Turkish Studies, International Periodical For Languages, Literature and Hitoriy of Türkiç Volume 10/4 Winter 2015*, p.167-196, 177; Köksal, a.g.e., 16.

⁹⁹ Asri Çubukçu, “Kâsım”, *DİA*, XXIV, İstanbul 2001, 5385.

¹⁰⁰ Yunus Şevki Yavuz, “Hüccet”, *DİA*, XVIII, İstanbul 1998, 445.

¹⁰¹ Akçiçek, a.g.e., 254.

¹⁰² Enam, 6/149.

32. Beyân (بيان): “Ortaya çıkmak, açık seçik olmak; açıklamak, anlaşılır hâle getirmek” gibi mânalara gelir.¹⁰³ Kendisine inen kitabı, İlahî vahyi, şerî hükümleri beyân ettiğinden, her türlü müşkülleri çözüp açıkladığından kendisine sâhibü'l- beyân denilmiştir.¹⁰⁴ Beyân (بيان) kelimesiyle ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de şu ifadeler yer alır. *“İşte bu, bütün insanlara yöneltilen bir açıklamadır, Haramlardan korunacak muttakiler için bir hidâyet ve öğüttür.”*¹⁰⁵

33. Hâfız (حافظ): Arapçada “korumak, ezberlemek” mânasındaki hıfz kökünden türemiş bir sıfat olan hâfız (çoğulu huffâz) sözlükte “koruyan, ezberleyen” anlamına gelip Kur'an-ı Kerim'in tamamını ezberleyene hâfız denilmiştir. Hâfız (حافظ) kelimesi, Kur'an-ı Kerim'de sözlük anlamında birçok âyette yer almaktadır.¹⁰⁶ Nitekim Tarık sûresinde şöyle buyrulmaktadır. *“Hiçbir kimse yoktur ki yanında (koruyucu) bekçi bir melek bulunmasın”*.¹⁰⁷

34. Şehîd (شهيد): “Kesin olarak bilen, bildiğini haber verme konusunda güvenilen kimse” demektir.¹⁰⁸ Canını Allah yolunda feda eden kimsenin kıyamet gününde kendisinden Hz. Peygamber'le birlikte geçmiş ümmetler hakkında şahitlik etmesi isteneceği için ona şehid denilmiştir.¹⁰⁹ Şehid (شهيد) kelimesi Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: *“Kendisi de (insan da) buna şahittir”*.¹¹⁰

35. Âdil (عادل): Adâlet, Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde genellikle, düzen, denge, denklik, eşitlik, gerçeğe uygun hükmetme, doğru yolu izleme, takvâya yönelme, dürüstlük, tarafsızlık gibi anlamlarda kullanılmıştır. Şûrâ sûresinin on beşinci âyetinde, Hz. Peygamber'in adâlet sıfatını kazanabilmesi, daveti yani risâlet görevini yerine getirmesi, Allah'ın daha önceki kitaplarda bildirdiği ebedî gerçeklere inanması şartına bağlanmıştır.¹¹¹ Bu konuda Şura sûresinde şu ifadeler yer verilmiştir: *“De ki, ben Allah'ın indirdiği her kitaba inandım ve aranızda adalet yapmakla emrolundum. Allah bizim de, sizin de Rabbinizdir.”*¹¹²

36. Nûr (النور): Allah'ın isimlerinden (esmâ-i hüsnâ) biridir.¹¹³ Sözlükte “aydınlık, ışık” anlamına gelen nûr kelimesi Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde “insanların önünü aydınlatıp doğru ve gerçek olanı görmelerini, hak ile bâtılı, hayır ile şerri ayırt etmelerini sağlayan mânevî ve ilâhî ışık” mânasında kullanılmıştır. Süleyman Uludağ bu konuda şu bilgiyi verir: “Allah ilk defa Muhammedî nuru yaratmış, onun ardından her şey bu nurdan ve bu nur için yaratılmıştır. Bütün peygamberlerde tecelli eden bu nur en son Resûl-i Ekrem'e intikal etmiş ve onda karar kılmıştır.”¹¹⁴ Tevbe sûresinde Allah'ın nurunun yani İslâm'ın veya Kur'an-ı Kerim'in üfleyerek söndürülemediğine şöyle işaret edilmektedir:

¹⁰³ Mutçalı, a.g.e., 82.

¹⁰⁴ Geniş bilgi için bkz: Akçiçek, a.g.e., 352.

¹⁰⁵ Al-i İmran, 3/138.

¹⁰⁶ Nebi Bozkurt, “Hâfız”, *DİA*, XV, İstanbul 1997, 78

¹⁰⁷ Tarık, 86/4.

¹⁰⁸ Bekir Topaldoğlu, “Şehîd”, *DİA*, XXXVIII, İstanbul 2010, 428.

¹⁰⁹ Fahrettin Atar, “Şehîd”, *DİA*, XXXVIII, İstanbul 2010, 428.

¹¹⁰ Adiyat, 100/7.

¹¹¹ Mustafa Çağrı, “Adâlet”, *DİA*, I, İstanbul 1998, 341.

¹¹² Şûrâ, 42/15.

¹¹³ Bekir Topaloğlu, “Nûr”, *DİA*, XXXIII, İstanbul 2007, 243.

¹¹⁴ Süleyman Uludağ, “Nûr”, *DİA*, XXXIII, İstanbul 2007, 244.

“Onlar Allah'ın nûrunu bürdünürler ki Allah'ın nuruyla onları aydınlatsın ve Allah'ın nuruyla onları aydınlatsın ve Allah'ın nuruyla onları aydınlatsın.” *Onlar Allah'ın nûrunu ağızlarıyla üfleyip söndürmek isterler. Allah ise, nûrunu tam parlatmaktan başka bir şeye razı olmaz. Kâfirler isterse hoşlanmasınlar!*¹¹⁵

37. Mübîn (مبين): Kur'an'da fiil sîgalarıyla Allah'a, peygamberlere ve Resûlullah'a nisbet edilir. Hidayet Aydar bu konuda şu bilgiyi verir: “Doksan dokuz ilâhî isme yer veren İbn Mâce, *mübîni* bunlardan biri olarak zikreder.” Mübîn (مبين) kelimesi 119 ayette yer alır. Nitekim Nur sûresinde şöyle buyrulur.¹¹⁶ *“Ben sadece açıkça uyarıcı bir elçiyim.”*¹¹⁷

38. Burhân (برهان): Kur'ân-ı Kerîm'in, Bakara 2/111; Enbiyâ 21/24; Muminûn 23/117 sûrelerinde “*hak ile bâtili birbirinden ayıran kesin delil*” karşılığında kullanılmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'de, apaçık deliller getirmesi itibarıyla Hz. Muhammed'e burhan adı verilmiştir.¹¹⁸ Konuyla ilgili olarak Nisa sûresinde şu ifadeler yer verilmiştir. *يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا* “Ey insanlar! İşte size Rabbinizden kesin bir delil geldi (Hz. Muhammed), size açık bir nûr (Kur'an) indirdik.”¹¹⁹

39. Mutî (مطيع): İtaatkar, baş eğen anlamlarına gelir.¹²⁰ Peygamberimiz, Allah'ın bütün emirlerine uymuş, yasaklarından da kaçınmıştır. Ashabının, Allah'ın emirlerine uygun düşen hâl ve hareketlerini onayladığı için kendisine Mutî ismi verilmiştir.¹²¹ Mutî kelimesinin kendisinden türediği itâ' (اطاع) fiili Şûra sûresinde şu şekilde geçmektedir: *إِنِّي لَكُمْ فَاتِقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا* “Bilin ki ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Öyleyse Allah'a karşı gelmekten sakının da bana itaat edin!”¹²²

40. Müzekkir (مذكّر): Hatırlatan, anımsatan anlamına gelen ve Hz. Peygamber'e isim olarak kullanılan Müzekkir (مذكّر)¹²³ ismi Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifade edilir: *فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ* “İşte böyle... Sen insanları irşada devam et! Zaten senin görevin sadece irşad edip düşündürmektir.”¹²⁴

41. Emîn (امين): Emîn, sözlükte “kendisine güvenilen, hıyanet etmeyen, sözünde duran, vefalı; başkalarından korkmayan kimse” anlamına gelir. İslâmiyet'ten önce Hz. Peygamber'e Muhammedü'l-Emîn sıfatı verilmiştir.¹²⁵ Bu isimle ilgili olarak Kur'ân-ı Kerîm'de şu ifadeler yer alır: *إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ* “Bilin ki ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim.”¹²⁶

42. Vâ'iz (واعظ): Sözlükte “öğüt veren, dînî öğütlerde bulunan” anlamına gelir.¹²⁷ Hasan Cirit, vâiz kelimesini şöyle açıklar: “bir topluluğa dînî ve ahlâkî konularda nasihat etmek, ikazda bulunmak” şeklinde tanımlanır. Vâiz kelimesinin türevleri Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle

¹¹⁵ Tevbe, 9/32.

¹¹⁶ Hidayet Aydar, “Mübîn”, *DİA*, XXXI, İstanbul 2006, 439.

¹¹⁷ Şuara, 26/115.

¹¹⁸ Yavuz, Yusuf Şevki “Burhan”, *DİA*, VI, İstanbul 1992, 429.

¹¹⁹ Nisa, 4/174.

¹²⁰ Devellioğlu, a.g.e., 830.

¹²¹ Akçiçek, a.g.e., 183.

¹²² Şuarâ, 26/178-179.

¹²³ Akçiçek, a.g.e., 103; Sarı, a.g.e., 547; Mutçalı, a.g.e., 295; Develioğlu, a.g.e., 947.

¹²⁴ Ğaşiye, 88/21.

¹²⁵ Akçiçek, a.g.e., 179.

¹²⁶ Şuara, 26/107.

¹²⁷ Kanar, a.g.e., 673; Devellioğlu, a.g.e., 1363; Hasan Cirit, “Vaaz”, *DİA*, XLII, İstanbul 2012, 404

kullanılmıştır. قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تُكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ "Sen" dediler, "Ha böyle nasihat etmiş, ha etmemişsin, bize göre hepsi bir."¹²⁸

43. Sâhib (صاحب): Peygamberimize isim olan sâhib kelimesi, bir vasfı olan, koruyan, arkadaş, dost, taraftar manasına gelir.¹²⁹ Sâhib kelimesi ile ilgili olarak Kur'ân-ı Kerîm'de şu ifadeler yer alır: مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَى "Arkadaşınız (Muhammed) yanılmadı, sapmadı, aldanmadı".¹³⁰ وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ "Şunu da bilin ki, içinizden biri olan bu arkadaşınız deli değildir."¹³¹

44. Nâtık (ناطق): Konuşan, söyleyen, belîğ, güzel konuşan, açık net anlaşılır, akla uygun, hatip ve konuşma yetisine sahip olan anlamlarına gelir.¹³² Necm sûresinde nâtık ismi ile ilgili olarak şu ifadeler yer verilmiştir: وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى "O kendi heva ve hevesiyle konuşmuyor."¹³³

45. Sâdık (صَادِق): Doğru, gerçek, hakiki, içten, samimi, güvenilir, emin, muteber manalarına gelen Sâdık (صَادِق) ismi Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifade edilmektedir: بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ الْمُرْسَلِينَ "Hayır! o deli değildir. O size gerçeğin ta kendisini getiren ve bütün peygamberleri tasdik eden bir resuldür."¹³⁴

46. Mekkî (مَكِّي): "Mekke'ye ait" anlamına gelen bu terim, Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden önceki dönemde Mekke'de nâzil olan sûre ve âyetler için de kullanılmaktadır.¹³⁵ Peygamberimizin isimlerinden birisi olan mekkî tabiri ile ilgili olarak Fetih sûresinde şu ifadeler yer verilmiştir:

وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ "Mekke göbeğinde size kâfirlere karşı zafer nasip ettikten sonra, onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çeken O'dur. Allah bütün yaptıklarınızı görür"¹³⁶

47. Medenî (مَدَنِي): Bu tabir daha çok Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden sonraki dönemde veya Medine'de nâzil olan sûre ve âyetler için kullanılan bir tabirdir. Medenî, Medine ile ilgili, şehirli anlamına gelir.¹³⁷ Kud'ân-ı Kerîm'de şehir anlamına gelen Medine kelimesi ile ilgili olarak şu ifadeler yer alır: وَجَاءَ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ "Derken... şehrin öte başından, koşarak bir adam geldi ve onlara dedi ki: "N'olur ey kavmim! Gelin siz bu resullere uyun!"¹³⁸

48. Bathâ (بَطْحَى): Ebtah'ın diğer adı olan Bathâ aynı zamanda Mekke'nin isimlerinden biridir. Hz. Peygamber'in dedesi Abdülmuttalib "Ebü'l-Bathâ" künyesiyle anılmaktadır.

¹²⁸ Şuarâ, 26/136.

¹²⁹ Mutçalı, a.g.e., 471.

¹³⁰ Necm, 53/2.

¹³¹ Tekvir, 81/22.

¹³² Mutçalı, a.g.e., 894.

¹³³ Necm, 53/3.

¹³⁴ Saffat, 37/37.

¹³⁵ Kastalânî, *Mevâhibü'l-Ledüniyye Tercemesi, Meâlimü'l-Yakîn*, 210; Yusuf Şevki Yavuz, "Âyet", DİA, IV, İstanbul 1991, 243.

¹³⁶ Feth, 48/24.

¹³⁷ İlhan Kutluer, "Medeniyet", DİA, XXVIII, Ankara 2003, 296.

; Kanar, a.g.e., 576.

¹³⁸ Yasin, 36/20.

Kendisinin de "*Bathâ'nın efendisinin oğlu*" olduğu nakledilmektedir.¹³⁹ Bu yüzden de Peygamberimize Bathâ isminin verildiği söylenebilir.

49. 'Arabî (عربي): Peygamberimize isim olan ve Arap kavmine mensup anlamına gelen "Arabî" kelimesi ile ilgili olarak Nahl sûresinde şu ifadeler yer almaktadır: "Bu Kur'ân, açık bir Arapça ifadedir."¹⁴⁰ Şuara sûresinde de şöyle buyrulmaktadır: "Açık ve vazih bir Arapça ile indirmiştir."¹⁴¹

50. Kureyşî (قريشى): Peygamberimizin Kureyş kabilesine mensup olduğu anlamına gelir.¹⁴² Kureyş adını taşıyan sûrede şu ifadelere yer verilmiştir:

"Kureyş'i isındırıp alıştırıldığı; onları kışın (Yemen'e) ve yazın (Şâm'a) yaptıkları yolculuğa isındırıp alıştırıldığı için. Kureyş de, kendilerini besleyip açlıklarını gideren ve onları korkudan emin kılan bu evin (Kâbe'nin) Rabbine kulluk etsin"¹⁴³

51. Hâşimî (هاشمي): Hz. Peygamber Hâşimî soyuna mensup olduğu için kendisine "Hâşimî" adı verilmiştir. Peygamberimizin ikinci dedesi Haşim'in yabancı devletler nezdinde Kureyş'in elçisi olduğu¹⁴⁴ ve Kureyş'in Şâm (Sûriye) tarafına düzenlediği seferlerinde Haşim'in başkanlık ettiği bilinmektedir.¹⁴⁵

52. Azîz (عزيز): Muhterem, sevgili, şerefli, saygıdeğer, az bulunan manalarına gelmektedir.¹⁴⁶ Azîz (عزيز) kelimesiyle ilgili olarak Tevbe sûresinde şu ifadeler yer almaktadır: "Çünkü Allah azîzdir, hakîmdir (mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir)"¹⁴⁷

53. Harîs (حريص): Peygamberimizin "Harîs" ismi sözlükte, hırslı, meraklı, bir şeye çok düşkün anlamına gelir.¹⁴⁸ Hz. Peygamber'in müminlere karşı çok merhametli olduğu Kur'an-ı Kerîm'de şöyle dile getirilir: "Size kendi aranızdan öyle bir Peygamber geldi ki zahmete uğramanız ona ağır gelir. Kalbi üstünüze titrer, müminlere karşı pek şefkatli ve merhametlidir"¹⁴⁹

54. Raûf (رؤف): Acımak, merhamet etmek, şefkat göstermek kalbi dayanamayacak derecede merhametli anlamına gelen "Reûf" kelimesiyle¹⁵⁰ ilgili olarak Kur'an-ı Kerîm'de şu ifadeler yer alır: "Size kendi

¹³⁹ Salim Öğüt, "Ebtah", *DİA*, X, İstanbul 1994, 82.

¹⁴⁰ Nahl, 17/103.

¹⁴¹ Şuara, 26/195.

¹⁴² Halil Altıntaş ve diğer, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, Diynet İşleri Başkanlığı, 6.Baskı, Ankara 2010, 602; Muallim Naci, a.g.e., 591; Devellioğlu, a.g.e., 631; Casim Avcı, "Kureyş", *DİA*, XXVI, Ankara 2002, 442.

¹⁴³ Kureyş, 106/1-4.

¹⁴⁴ İbrahim Sarıçam, Mustafa Öz, "Haşim", *DİA*, XVI, İstanbul 1997, 403; Yıldız, a.g.e., 188.

¹⁴⁵ Sarıçam ve diğ. a.g.e., 403; Kastalânî, a.g.e., 201.

¹⁴⁶ Muallim Naci. a.g.e., 536; Mutçalı, a.g.e., 567.

¹⁴⁷ Tevbe, 9/40,71.

¹⁴⁸ Mutçalı, a.g.e., 160, Muallim Naci. a.g.e., 350.

¹⁴⁹ Tevbe, 9/128.

¹⁵⁰ Bekir Topaloğlu, "Rauf"; *DİA*, XXXIV, İstanbul 2007, 468.

aranızdan öyle bir Peygamber geldi ki zahmete uğramanız ona ağır gelir. Kalbi üstünüze titrer, müminlere karşı pek şefkatli ve merhametlidir.”¹⁵¹

55. Rahîm (رحيم): Merhamet sahibi, acıyan, şefkatli anlamına gelir. Sıfat konumunda olan ve Peygamberimizin isimleri arasında yer alan “rahîm” kelimesi birçok ayette geçmektedir.¹⁵² Nitekim Tevbe sûresinde Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ “Çünkü Allah tevabdır, rahîmdir (tövbeleri çok kabul eder, tövbe edenleri sever ve pek merhametlidir)”¹⁵³

56. Cevâd (جواد): Peygamberimizin isimlerinden birisi olan “Cevâd” kelimesi, sahayetli, eli açık, cömert anlamına gelir.¹⁵⁴ Mustafa Çağrıci bu konuyla ilgili olarak, cömertlik yapmak anlamındaki cevâd veya cevdet kökünden türetilmiş olan cûd teriminin sehâvet kelimesiyle eş anlamlı olduğunu ve Allah'ın isimlerinden biri olarak "cevâd" kelimesinin kullanıldığını ifade eder.¹⁵⁵

57. Kerîm (كريم): “Yaratılıştan cömert olan, insanın şerefîyle bağdaşmayan her türlü şeyden arınmış bulunan demektir.¹⁵⁶ Kerîm ismiyle alakalı olarak Tekvir sûresinde şu ifadeler yer verilmiştir: إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ “Kur'an, değerli bir elçinin, Cebrail'in getirip okuduğu sözdür!”¹⁵⁷ ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ “O elçi ki çok kuvvetlidir. Yüce arş sahibi Allah'ın nezdinde pek itibarlıdır”¹⁵⁸

58. Alî (على) Sözlükte, şerefte yüksek olmak, yükselmek gibi pek çok anlamda kullanılan¹⁵⁹ Ali ismi Allah'a nispet edilmiştir.¹⁶⁰ Bekir Topaloğlu, Tirmizî'den naklen şu bilgileri verir: “Alî ismi hem Resûl-i Ekrem'in kendi dualarında hem de Hz. Ali'ye öğrettiği duada da yer almıştır.” “En üstün, en kudretli” anlamına gelen a'lâ (الاعلى) ismiyle ilgili olarak Kur'an'da şu ifadeler yer almaktadır: سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى “Rabbinin yüce adını tesbih et!”¹⁶¹ Hz. Peygamber'in tavsiyesiyle namaz secdelerinde a'lâ isminin yer aldığı bir tesbihin tekrarlandığı bilinmektedir.¹⁶²

59. Tayyib (طيب): Sözlükte “güzel söz, verimli temiz toprak, iffetli kadın, güvenli şehir, güzel koku, lezzetli yemek, temiz su, asil aile, meşrû kazanç” vb. anlamlarda kullanılmıştır.¹⁶³ Tayyib isminin türevleri birçok ayette geçmektedir. Nitekim A'raf sûresinde şöyle ifade edilmektedir:

وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ “O Peygamber... temiz olan şeyleri helâl, pis olan şeyleri haram kılar.”¹⁶⁴

¹⁵¹ Tevbe, 9/128.

¹⁵² Bekir Topaloğlu, “rahîm”; *DİA*, XXXIV, İstanbul 2007, 414.

¹⁵³ Tevbe, 9/118.

¹⁵⁴ Muallim Naci. a.g.e., 328; Kastalânî, a.g.e., 199.

¹⁵⁵ Mustafa Çağrıci, “Cömertlik”, *DİA*, VIII, İstanbul 1993, 72.

¹⁵⁶ Bekir Topaloğlu, “Kerîm”, *DİA*, XXV, İstanbul 2002, 287.

¹⁵⁷ Tekvir, 81/19.

¹⁵⁸ Tekvir, 81/20.

¹⁵⁹ Sarı, a.g.e., 1044; Mutçalı, a.g.e., 593.

¹⁶⁰ Bekir Topaloğlu, “Alî, *DİA*, II, İstanbul 1989, 370.

¹⁶¹ A'lâ 87/1.

¹⁶² Bekir Topaloğlu, “alî, *DİA*, II, İstanbul 1989, 370.

¹⁶³ Adem Yerinde, “Tayyib”, *DİA*, LX, İstanbul 2011, 196.

¹⁶⁴ A'râf 7/157.

Bunun için de kendisine Mutahhar ismi verilmiştir.¹⁷⁹ Mutahhar (مُطَهَّر) kelimesi ile ilgili olarak Kur'an-ı Azîm'de şu ifadeler yer verilmiştir.

“رَسُولٌ مِنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُطَهَّرَةً” “Allah'tan bir Resül, peyderpey tertemiz sahifeler okumaktadır.”¹⁸⁰

66. İmam (امام): Arapça emm "öne geçmek, sevk ve idare etmek" kökünden gelen imâm, terim olarak "cemaatle kılınan namaza önderlik eden kimse" ve "devlet başkanı" anlamlarını taşır.¹⁸¹ Emâm (امام) kelimesi Kur'an-ı Kerîm'de değişik şekillerde yer almaktadır. Nitekim Bakara sûresinde şu ifadeler yer verilmiştir: وَإِذْ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا تَنَالُ الْعَهْدِي ٱلظَّالِمِينَ “Şunu da hatırd tutun ki: Bir vakit Rabbi İbrâhim'i birtakım emirlerle sınamıştı. O da onları hakkıyla yerine getirdiğinden Rabbi kendisine: "Seni insanlara önder (İmam) yapacağım" dedi. İbrâhim: "Ya Rabbî, neslimden de önderler çıkar!" deyince, Allah: "Zalimler ahdime (nübüvvete) nail olamazlar" buyurdu.”¹⁸²

67. Takî (تقى): Sözlükte takvâ, “korumak, korunmak, sakınmak, saygı göstermek, dindar olmak, itaat etmek, korkmak, çekinmek” anlamlarındaki vikâye masdarından türemiştir. Takvâ kelimesi ve aynı kökten gelen ittikâ, takî, etkâ, muttaki gibi diğer türevleri ve fiil şekilleri Kur'an-ı Kerîm'de 285 yerde geçmektedir.¹⁸³ Hz. Peygamber'in Takî (تقى) ismine ilişkin olarak Kur'an-ı Kerîm'de şu ifadeler yer almaktadır: وَفَهُمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ “Hem onları kötülüklerden, günahlardan koru! Sen kimi dünyada kötülüklerden korursan, muhakkak ki ona (ukbada) merhamet edersin.” İşte asıl kurtuluş ve büyük mutluluk da budur.”¹⁸⁴

68. Ümmî (أُمِّي): Okuma yazma bilmeyen anlamında Kur'an terimi olan el-Ümmî (الأمي) Hz. Peygamber'in sıfatlarından olup, bağlı bulunduğu topluluğa mensup, onların özelliklerini taşıyan, bilgi ve becerilerini bu çerçevede kazanmış kimseyi anlatır.¹⁸⁵ Peygamberimiz, mucize olarak, nübüvvetine tazim için bu isimle isimlendirilmiştir.¹⁸⁶ Ümmî kelimesine ilişkin olarak Araf sûresinde şu ifadeler yer almaktadır: فَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيُّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبَعُواهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ “Öyleyse siz de Allah'a ve O'nun bütün kelimelerine iman eden o ümmî Nebî'ye, o Resule inanın. Ona tâbi olun ki doğru yolu bulasınız.”¹⁸⁷

69. Bâr (بار) : الْبَارِ itaatkâr, sadakatli, vefakâr ve iyiliksever olmak anlamındaki *birr* kökünden sıfattır. *Bârr* da aynı mânaya gelmekle birlikte *berrin* muhtevasının daha zengin olduğu ve süreklilik arz ettiği kabul edilir.¹⁸⁸ Nitekim Kur'an-ı Kerîm'de لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ “İyilik (ve hayır), yüzlerinizi doğuya ya da batıya doğru çevirme değildir.”¹⁸⁹ لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّىٰ تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ “Sevdiğiniz mallarınızdan Allah yolunda harcamadıkça "fazilet" mertebesine ulaşamazsınız. Bununla beraber her ne infak ederseniz, Allah mutlaka onu bilir.”¹⁹⁰ âyetiyle de fazilet mertebesinin sınırları çizilmiştir.

¹⁷⁹ Kastalânî, a.g.e., 201; Akçiçek, a.g.e., 77.

¹⁸⁰ Beyyine, 98/2.

¹⁸¹ Mustafa Sabri Küçükaşçı, “İmam”, *DİA*, XXII, İstanbul 2000, 178.

¹⁸² Bakara, 2/124.

¹⁸³ Süleyman Uludağ, “Takva”, *DİA*, XXXIX, İstanbul 2010, 484.

¹⁸⁴ Mümin, 40/9.

¹⁸⁵ Mehmet Suat Mertoğlu, “Ümmî”, *DİA*, XLII, İstanbul 2012, 309.

¹⁸⁶ Kastalânî, a.g.e., 210; Akçiçek, a.g.e., 201.

¹⁸⁷ Araf, 7/158.

¹⁸⁸ Suat Yıldırım, “Berr”, *DİA*, V, İstanbul 1992, 468.

¹⁸⁹ Bakara, 2/177.

¹⁹⁰ Al-i İmran, 3/92.

70. Şifâ (شفا): Dinî, ahlâkî ve bedenî hastalıkların tedavisi ve ilâcî anlamında bir Kur'an terimidir. Sözlükte “bir hastalığı tedavi etmek, hastayı iyileştirmek” anlamında masdar olan Eş-Şifâ (الشفاء) “hastalıktan kurtulma, iyileşme; ilâç” mânasında isim şeklinde kullanılır. Mecazen “cehalet hastalığını giderme” noktasında Hz. Peygamber'e isim olmuştur.¹⁹¹ Şifa (شفا) kelimesi Yunus, Nahl, İsrâ ve Fussilet sûrelerinde geçmektedir: Nitekim Yunus sûresinde şu ifadeler yer almaktadır:

“*Ey insanlar! İşte size, Rabbinizden bir öğüt, gönüllerdeki dertlere bir şifa, müminlere doğru yolu gösteren bir hidâyet ve rahmet geldi*”¹⁹²

71. Mutavassıt (متوسط): Sözlükte, tavassut eden, aracılık eden, vasıta olan, merkezde bulunan manalarına gelir.¹⁹³ Hz. Peygambere isim olan Mutavassıt (متوسط) kelimesinin türevleri birçok âyette yer almaktadır. Nitekim Bakara sûresinde şu ifadelere yer verilmiştir: *وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا* “*Ve işte böylece Biz sizi örnek bir ümmet kıldık ki insanlar nezdinde Hakk'ın şahitleri olasınız ve Peygamber de sizin hakkınızda şahit olsun.*”¹⁹⁴

72. Sâbık (سابق): Sözlükte öne geçen, önce olan, önde giden anlamlarında Hz. Peygamber'e isim olmuştur.¹⁹⁵ Sâbık (سابق) ismi Kur'ân-ı Kerîm'de iki yerde geçmektedir. Fâtır sûresinde şöyle buyrulmaktadır: *“Kimi mütedildir, orta yolu tutar. Kimi de Allah'ın izniyle hayırlarda öne geçer. İşte büyük lütuf budur”*¹⁹⁶

73. Muktasıd (مقتصد): İtidal üzere hareket eden, idare ve tasarrufla geçinen demektir.¹⁹⁷ Peygamberimize isim olan Muktasıd (مقتصد) kelimesi Kur'ân-ı Kerîm'de şu şekilde zikredilmiştir: *“Sonra Biz, kitabı seçtiğimiz kullarımıza miras verdik. Kullarımızdan kimi nefesine zulmeder. Kimi mütedildir, orta yolu tutar.”*¹⁹⁸

74. Hak (حق): Hak kelimesi “gerçek, doğru ve sabit olmak, gerekli ve lâyıık olmak, olabilirlik niteliği taşımak, sürekli var olmak, gerçeğe uygun bulunmak, bir şeyi sabit ve gerekli kılmak” anlamlarına gelir. Kur'ân-ı Kerîm'de 247 yerde tekrarlanan hak kavramı Allah'tan başka Hz. Peygamber'e nisbet edilmektedir.¹⁹⁹ Konuyla ilgili olarak Kur'ân-ı Kerîm'de şu ifadeler yer verilmiştir: *“Biz seni surf Kur'ân'la müjdelemen ve uyarman için gerçeğin ta kendisi olarak gönderdik. Yoksa sen cehennemliklerden ötürü sorguya çekilecek değilsin.”*²⁰⁰

75. Mübeyyin (مُبَيِّن): Sözlükte bildiren, açıklayan, meydana koyan manalarına gelir.²⁰¹ Peygamberimizin isimlerinden birisi olan Mübeyyin (مُبَيِّن) isminin türevleri Kur'ân-ı Kerîm'de değişik şekilde yer almaktadır: Nitekim Tallâk sûresinde şu ifadelere yer verilmiştir: *يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَأُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ*

¹⁹¹ Adem Yerinde, “Şifâ”, *DİA*, XXXIX, İstanbul 2010, 129.

¹⁹² Yunus, 10/57.

¹⁹³ Sarı, a.g.e., 1654; Muallim Naci, a.g.e., 711, Devellioğlu, a.g.e., 827; Mutçalı, a.g.e., 980.

¹⁹⁴ Bakara, 2/143.

¹⁹⁵ Kemal Sandıkçı, “Sâbık ve Lâhık”, *DİA*, XXXV, 337.

¹⁹⁶ Fâtır, 35/32.

¹⁹⁷ Sarı, a.g.e., 1232; Muallim Naci, a.g.e., 818.

¹⁹⁸ Fâtır, 35/32.

¹⁹⁹ Bekir Topaloğlu, “Hak”, *DİA*, V, İstanbul 1997, 152.

²⁰⁰ Bakara, 2/119.

²⁰¹ Aydar, “Mübîn”, *DİA*, XXXI, 439., Muallim Naci, a.g.e., 680, Devellioğlu, a.g.e., 387.

“Ey Peygamber! Eşlerinizi boşayacağınız vakit onların iddetlerini dikkate alarak boşayın ve iddeti dikkatle sayın! Rabbiniz olan Allah'a karşı gelmekten, özellikle eşlerinizin hukukuna zarar vermekten sakının! Onlar zina gibi açık bir hayasızlık irtikâb etmedikçe siz onları evlerinizden çıkarmayın! Kendileri de çıkıp gitmesinler. İşte Allah'ın hudutları! Kim Allah'ın hudutlarını çiğnerse hakikaten kendine zulmetmiş olur. Nereden bileceksin, bakarsın Allah bundan sonra yeni bir durum meydana getirir.”²⁰²

76. Evvel (أَوَّلُ): Sözlükte, birinci, ilk, başlangıç manalarına gelir.²⁰³ Evvel kelimesi ile ilgili olarak Bekir Topaloğlu şu bilgileri verir: “Evvel ismi hem doksan dokuz esmâ-i hüsnâ hadislerinde yer almakta,²⁰⁴ hem de Hz. Peygamber'in bizzat okuduğu ve kızı Fâtıma'ya öğrettiği dua ve niyaz metninde de geçtiği bilinmektedir.”²⁰⁵ Kastalânî, Hz. Peygamber'in cümle enbiyadan mukaddem halk olduğunu ve Kıyamet gününde kabirden dahi cümleden evvel meb'ûs olacağını beyân eder.²⁰⁶ Nitekim bu konuda Enam sûresinde de şu ifadeler yer verilmiştir:

“O'nun eşi ortağı yoktur. Bana böyle emrolundu ve ben Müslümanların ilkiyim.”²⁰⁷ Peygamberimize isim olarak nitelendirilen Evvel (أَوَّلُ) kelimesi Enam sûresinde şu şekilde yer alır: *أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ* “Bana, İslam olanların ilki olmam emredildi.” De ve sakın ortak koşanlardan olma!”²⁰⁸

77. Âhir (آخِرُ): Sözlükte sonuncu, sonuç, netice, nihaî manalarına gelir.²⁰⁹ Enbiyanın sonuncusu olarak gönderildiği için Peygamberimize Âhir (آخِرُ) ismi verilmiştir.²¹⁰ Bekir Topaloğlu bu konuda şu bilgiyi verir: Âhir (آخِرُ) Allah'ın isimlerinden (esmâ-i hüsnâ") biridir ve Kur'an'da bir âyette geçer ve “ilk” mânasındaki evvel ile birlikte Allah'a nisbet edilir: ²¹¹ Âhir (آخِرُ) isminin türevleri Kur'ân-ı Kerîm'de değişik şekilde yer almaktadır: Nitekim Hadid sûresinde şu ifadeler yer verilmiştir: *هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ* “Evvel O'dur, Âhir O. Zahir O'dur, Batın O! O her şeyi hakkıyla bilir.”²¹²

78. Zâhir (ظَاهِرُ): Âşikar, görünen, apaçık anlamlarını taşır.²¹³ İmam Kastalânî, âlem-i zuhûrda olan zâhiratın cümlesine zuhûrda gâlip olduğu için Peygamberimizin Ez-Zâhir (الظَّاهِرُ) ismiyle müsemma olduğunu söyler.²¹⁴ Zâhir (ظَاهِرُ) ismi ile ilgili olarak Kehf sûresinde şu ifadeler yer alır: *فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ إِلَّا مِرَاءَ ظَاهِرِهِمْ* “O halde bunlar hakkında sathî münakaşa dışında derin münakaşaya girme.”²¹⁵

79. Bâtın (بَاطِنُ): Bâtın kelimesinin masdarını oluşturan batn ve butûn “gizli olmak; bilmek, bir şeyin iç yüzüne ve bir kimsenin sırlarına vâkıf olmak” mânalarına gelir.²¹⁶ İmam Kastalânî, Allah, vahyi vasıtasıyla umûr-ı bâtnaya muttali olduğu için Hz. Peygambere Bâtın

²⁰² Talâk, 64/1

²⁰³ Mutçalı, a.g.e., 33; Muallim Naci, a.g.e., 144.

²⁰⁴ Tirmizî, "Da'avât", 82; İbn Mâce, "Du'â", 10.

²⁰⁵ Bekir Topaloğlu, “Evvel”, *DİA*, XI., İstanbul 1995, 545.

²⁰⁶ Kastalânî, a.g.e., 205.

²⁰⁷ Enam, 6/163.

²⁰⁸ Enam, 6/14.

²⁰⁹ Mutçalı, a.g.e., 8.

²¹⁰ Kastalânî, a.g.e., 205.

²¹¹ Bekir Topaloğlu, “Âhir”, *DİA*, I, İstanbul 1988, 542.

²¹² Hadîd, 57/3.

²¹³ Sarı, a.g.e., 959; Mutçalı, a.g.e., 544

²¹⁴ Kastalânî, a.g.e., 205.

²¹⁵ Kehf, 18/22.

²¹⁶ Bekir Topaloğlu, “Bâtın”, *DİA*, V, İstanbul 1992, 187.

(باطن) ismi verildiğini ifade eder.²¹⁷ Bahis konusu gizli işlere ilişkin olarak Hadid sûresinde şu ifadeler yer verilmiştir: *“Derken, aralarına bir duvar çekilir. Bu duvarın bir kapısı olup bu kapının iç tarafında rahmet, dış tarafında ise azap vardır.”*²¹⁸

80. Rahmet (رحمت): Sözlükte, acınacak durumda bulunan kimseye yönelik yufka yürekli ve şefkatli olmak manalarına gelir.²¹⁹ Hz. Peygambere isim olan Rahmet (رحمت) kelimesi birçok âyette yer alır: Nitekim Enbiya sûresinde şöyle buyrulur: *“İşte bunun içindir ki ey Resulüm, Biz seni bütün insanlar için surf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik.”*²²⁰

81. Şâfi (شافع): Sözlükte, “suçunun bağışlanması veya dileğinin yerine getirilmesi için birine aracılık etme” mânasına gelir. Terim olarak “kıyamet gününde peygamberlerin ve kendilerine izin verilen sâlih kulların müminlerin bağışlanması için Allah katında niyazda bulunması” anlamında kullanılır. Şâfi ve şefî “aracılık eden, şefaatte bulunan” demektir.²²¹ Şâfi (شافع) kelimesine ilişkin olarak Şuara sûresinde şöyle buyrulmaktadır: *“Artık bizim için ne şefaathçiler var,”* *“Ne de candan bir dostumuz!”*²²² Bu konuda Müddessir sûresinde de şu ifadeye yer verilmiştir: *“Artık onlara şefaathçilerin şefaati fayda etmez.”*²²³

82. Müşfi (مُشْفِع): Sözlükte, şefaath eden, aracı olan anlamlarına gelir. Hz. Peygamber’e isim olan Müşfi (مُشْفِع) ismiyle ilgili olarak Yunus sûresinde şu ifadeler yer alır: *“Mâ min şufiç ilâ min bîd. İndih”* *“Kendisinden izin çıkmadıkça, O'nun katında hiçbir şefaathçi iş bitiremez”*²²⁴

83. Muhalled (مُحَلَّل): Sözlükte, daimi sûrette mukim kılınmış anlamına gelir.²²⁵ Kur’ân-ı Kerîm’de iki âyette, cennet halkına hizmet edecek olan genç erkekler “muhalled” sıfatıyla nitelendirilmiştir.²²⁶ Hz. Peygambere isim olan Muhalled (مُحَلَّل) isminin çeşitli türevleri Kur’ân-ı Kerîm’de sıkça geçmektedir. Nitekim Vakıa sûresinde şu ifadeler yer verilmiştir: *“Etraflarında, ebediliğe ermiş çocuklar dolaşıp hizmet ederler.”*²²⁷

84. Muharrem (مُحَرَّم): Hürmet gösterilen, haram kılınan, yasak manalarına gelir.²²⁸ Cahiliye devrinde Muharrem ayında savaşın yasaklanması herkes tarafından kabul edildiğinden bu ayın Muharrem (مُحَرَّم) ayı olarak isimlendirilmesine sebep olmuştur.²²⁹ İslâm’dan önce muharrem ayına “*saferü'l-evvel*” denirdi.²³⁰ İşte bu nedenlerden ötürü Hz. Peygambere isim verildiği anlaşılan Muharrem isminin çeşitli türevleri Kur’ân-ı Kerîm’de sıkça geçmektedir. Nitekim Maide sûresinde ise bu konuda şu ifadeler yer verilmiştir: *“قال فإلها مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً”*

²¹⁷ Kastalânî, a.g.e., 205.

²¹⁸ Hadîd, 57/13.

²¹⁹ Abdülhamit Birışık, “Rahmet”, *DİA*, XXXIV, İstanbul 2007, 419.

²²⁰ Enbiya, 21/107.

²²¹ Mustafa Alici, “Şefaath”, *DİA*, XXXVIII, İstanbul 2010, 411.

²²² Şuara, 26/100-101.

²²³ Müddessir, 74/48.

²²⁴ Yunus, 10/3.

²²⁵ Muallim Naci, a.g.e., 735; Sarı, a.g.e., 431.

²²⁶ Bekir Topaloğlu, “Huld”, *DİA*, XVIII, İstanbul 1998, 324.

²²⁷ Vâkıa 56/17; İnsan, 76/19.

²²⁸ Bekir Topaloğlu ve diğer, *Arapça-Türkçe Yeni Kamus*, İstanbul 1966, 60; Sarı, a.g.e., 296.

²²⁹ Muallim Naci, a.g.e., 725.

²³⁰ Kamil Yaşaroğlu, “Muharrem”, *DİA*, XXXI, İstanbul 2006, 4.

يَبْهُونَ فِي الْأَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ “Buyurdu ki: O kutsal yer onlara kırk yıl boyunca haram kılındı. Oldukları yerde sersem sersem dolaşacaklardır. Sen artık o yoldan çıkmış kimseler için kendini üzme!”²³¹

85. Alîm (عليم): İlm (علم) kökünden mübalağa sıfatı olan alîm, “hakıyla bilen” demektir.²³² Kur’ân-ı Kerîm’in 153 yerinde farklı biçimlerde kullanılmıştır. Nitekim Araf sûresinde bu hususta şöyle buyrulmaktadır: “وَمَا يَنْزَعُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ” *Her ne zaman şeytandan sana bir vesvese gelecek olursa, hemen Allah'a sığın! Çünkü o duaları işitip icabet eder ve her şeyi bilir.*²³³

86. Taha (طه): Hasan Basri Çantay, Taha lafzının çeşitli şekillerde tefsir edildiğini ve Hz. Peygamber’in isimlerinden olduğunu ifade eder.²³⁴ İmam Kastalânî bu konuda şu bilgileri verir: Bazıları “طه” İsmullahtır, demişlerdir, dahi manası, yâ racül demektir. Kimisi “yâ tâhir, yâ hâdî” manasına geldiğini ifade eder ki, bundan muradın Resulullah (sav) hazretlerinin olduğunu söyler.²³⁵ Kur’ân-ı Kerîm’in yirminci sûresi olan ve muhtevasının üçte ikisinde Hz. Mûsâ’nın nübüvvetine işaret edilen Tâhâ (طه) sûresinde²³⁶ şöyle buyrulur: “طه مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى” *Tâ Hâ, (Ey Muhammed) Biz Kur’ân’ı sana, meşakkat çekip, bedbaht olasın diye indirmedik.*²³⁷

87. Hakîm (حكيم): Hakîm, kendisini gerçek dışı bilgilerden ve nefsanî arzulardan alıkoyan, düşünce istikametine ve davranış selâmetine sahip bulunan kimse demektir.²³⁸ Hz. Peygamber’in Hakîm (حكيم) ismine ilişkin olarak Yasin sûresinde şu ifadeler yerleştirilmiştir: “إِنَّكَ لَمِنَ الْحَكِيمِينَ” *Yasin, hikmetli Kur’ân’a yemin ederim ki, sen (Habibim) hiç şüphesiz (Hak canibinden) gönderilen (peygamber) lerdensin.*²³⁹

88. Karîb (قريب): Yakın olan, insanın rahim ve nesep cihetiyle yakını, hısımlı manasına gelir.²⁴⁰ Peygamberimizin isimlerinden birisi olan Karîb (قريب) isminin türevleri Kur’ân-ı Kerîm’in birçok âyetinde yer alır. Nitekim Ahzab savaşında sahabenin çektiği sıkıntılar üzerine nazil olan âyet-i Kerîm’de şöyle buyrulmaktadır: “أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخَلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَهْمُونَ” *Yoksa siz, daha önce geçmiş ümmetlerin başlarına gelen durumlara maruz kalmadan cennete gireceğinizi mi sandınız? Onlar öyle ezici mihnetlere, öyle zorluklara duchar oldular, öyle şiddetle sarsıldılar ki, Peygamber ile yanındaki müminler bile “Allah’ın vaad ettiği yardım ne zaman yetişecek?” diyecek duruma geldiler. İyi bilin ki Allah’ın yardımı yakındır.*²⁴¹

89: Şekûr (شكور): Sözlükte "yapılan bir iyiliğin sahibini övgü ile anmak" mânasındaki şükür (şükran) kökünden türeyen şekûr "çokça teşekkür eden" demektir.²⁴² Peygamberimiz için kullanılan Şekûr (شكور) isimleriyle ilgili olarak Kur’ân-ı Kerîm’de şu ifadeler yer verilmiştir: “الَّذِينَ تَجَرَّوْا فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللَّهِ يُرِيدُكَ مِنْ آيَاتِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ” *Görmez misiniz ki gemiler Allah’ın*

²³¹ Maide, 5/26.

²³² Suat Yıldırım, “Alîm”, *DİA*, II, İstanbul 1989, 460.

²³³ Araf, 7/200.

²³⁴ Hasan Basri Çantay, *Kur’ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm, Beşinci Baskı*, İstanbul 1965, 564.

²³⁵ Geniş bilgi için bkz: Kastalânî, a.g.e., 207.

²³⁶ Bekir Topaloğlu, “Tâhâ”, *DİA*, XXXIX, İstanbul 2010, 379.

²³⁷ Taha, 20/1-2.

²³⁸ Bekir Topaloğlu, “Hakîm”, *DİA*, XV, İstanbul 1997, 181.

²³⁹ Yasin, 36/1-3.

²⁴⁰ Sarı, a.g.e., 1211.

²⁴¹ Bakara, 2/214.

²⁴² Bekir Topaloğlu, “Şekûr”, *DİA*, XXXVIII, İstanbul 2010, 493.

lütfü ile denizde yüzüyor. Bu, Allah'ın varlığının ve kudretinin bazı delillerini göstermek içindir. Elbette bunda pek sabırlı, çok şükürlü olanlar için ibretler vardır.”²⁴³

90. Rakîb (رقيب): Allah'ın isimlerinden (esmâ-i hüsnâ) birisi olan ve rakb (رقب) (rukûb, rekâbet) kökünden türeyen rakîb kelimesi “gözetleyip kontrol eden” demektir. Peygamberimizin isimlerinden birisi olan rakîb ismi Kur'an'da beş âyette geçer.²⁴⁴ Nitekim Kaf sûresinde şu ifadeler yer verilmiştir. *“O bir söz atmaya dursun, mutlak yanında hazır bir gözcü vardır.”²⁴⁵*

91. Müctebâ (مجتبى): Yüce Allah'ın, bütün mahlukattan ayrı bir şekilde seçip ayırdığı zat anlamına gelir.²⁴⁶ Seçilmiş anlamına gelen Müctebâ (مجتبى) isminin türevleri Kur'an-ı Kerim'de değişik şekillerde yer almaktadır. Peygamberimizin isimlerinden birisi olan Müctebâ ismiyle ilgili olarak Nahl sûresinde şu ifadeler yer alır: *“Allah'ın nimetlerine şükreden bir zat idi. Çünkü Allah onu seçmiş ve doğru yola iletmişti.”²⁴⁷* Al-i İmran sûresinde de şu ifadeler yer verilmiştir: *“Allah, resullerinden dilediğini seçer (ona gaybı bildirir)”²⁴⁸*

92. Münîb (منيب): Azgınlığı bırakarak Allah'a yönelen, tevbekâr anlamlarını taşır.²⁴⁹ Münîb (منيب) ismi Kur'an-ı Kerim'in birçok sûresinde yer almıştır: Mesela Hud sûresinde şöyle buyrulur: *“Çünkü İbrahim çok yumuşak huylu, yufka yürekli ve kendisini Allah'a teslim eden bir kuldu.”²⁵⁰* Rum sûresinde ise şu ifadeler yer verilmiştir: *“İnsanlar bir derde düşünce, başka her şeyi unutarak yalnız Rab'lerine gönülden yalvarırlar.”²⁵¹*

93. Ümmi Nisâ (أم نساء): Mûnâvî, (إذا أراد الله بقوم خيراً أكثر فقهاهم) hadisinin şerhinde Kavmin (قوم) kelimesini açıklarken Harrânî'nin şu görüşlerine yer verir. “Onlar (kavim) işi hakkıyla yapanlardır. Arap örfünde yardım ve güç sahibi olan insanlar anlamında kullanılır. Nitekim Kavm-i Ümm-i Nisâ (قوم أم نساء) deyimini “güç ve yardım” olmak üzere iki anlamda kullanırlar.”²⁵²

94. Masîr (مصير): İşin akıbeti, sonu, varılacak yer, karargâh demektir.²⁵³ Peygamberimize isim olan Masîr (مصير) isminin türevleri birçok âyette geçmektedir. Mesela Hadid sûresinde şu ifadeler yer verilmiştir: *“Bugün artık ne sizden, ne de kâfirlerden kurtuluş fidiyesi kabul edilir. Varacağınız yer ateştir. Sizin lâyiğınız odur. Orası varılacak ne kötü yerdir!”²⁵⁴*

²⁴³ Lokman, 31/31.

²⁴⁴ Bekir Topaloğlu, “Rakîb”, *DİA*, XXXIV, İstanbul 2007, 431.

²⁴⁵ Kaf, 50/18

²⁴⁶ Yaşar Kandemir, “Es-Sünen”, *DİA*, XXXVIII, İstanbul 2010, 147; Akçiçek, a.g.e., 198.

²⁴⁷ Nahl, 16/121.

²⁴⁸ Al-i İmran, 3/179.

²⁴⁹ Devellioğlu, a.g.e., 871; Mutçalı, a.g.e., 925; Muallim Naci, a.g.e., 855.

²⁵⁰ Hud, 11/75.

²⁵¹ Rum, 30/33.

²⁵² Abdurrauf Mûnâvî, *Feyzül-Kadîr, el-Mektebetü't-Ticâriyetü'l-Kübrâ*, Mısır, 1356, I, 261.

²⁵³ Sarı, a.g.e., 888; Mutçalı, a.g.e., 497; Muallim Naci, a.g.e., 789.

²⁵⁴ Hadid, 57/15.

95. Kâim (قائم): Sözlükte bir işte sebat eden, ayakta duran manalarına gelir.²⁵⁵ Kâim (قائم) ismi Hud sûresinde şöyle kullanılmıştır: *“İşte sana bildirdiğimiz bu haberler, helâk olmuş diyarların haberleri. Onların kiminin izleri hâlâ dururken, kimi biçilmiş ekin gibi yok olmuştur.”*²⁵⁶ Âl-i İmran sûresinde de şu ifadeler yer verilmiştir: *“Ehl-i kitabın hepsi bir değildir. Onların içinde öyle dosdoğru bir cemaat vardır ki, gece saatlerinde Allah'ın âyetlerini okuyarak secdelere kapanırlar.”*²⁵⁷

96. Şâhid (شاهد): Bir kimsenin hazır bulunup görmek veya duymak sûretiyle bildiği bir şeyi haber vermesi²⁵⁸ demek olan şâhid kelimesinin türevleri Kur'ân-ı Kerîm'de 160 yerde geçer.²⁵⁹ Nitekim Ahzab sûresinde şu ifadeler yer verilmiştir. *“Ya İyâhü'n-nübî İna Arسلناك شاهداً ومبشراً ونذيراً”* *“Ey şanlı Peygamber! Biz seni insanlar hakkında şahit, müjdecî, uyarıcı,”* *“Ehl-i kitabın hepsi bir değildir. Onların içinde öyle dosdoğru bir cemaat vardır ki, gece saatlerinde Allah'ın âyetlerini okuyarak secdelere kapanırlar.”*²⁶⁰

97. Mübeşşir (مبشِّر): Beşir (بشیر) Hz. Peygamber için kullanılan isim veya sıfatlardan biridir. Sözlükte müjdelemek; güler yüzlü olmak, güler yüzle karşılamak anlamlarına gelen beş kökünden türetilmiş bir sıfat olup “müjdeleyen, güler yüzlü ve sevecen olan” demektir. Bu kelime Kur'ân-ı Kerîm'de yedi defa nezîr ile birlikte Hz. Peygamber nisbet edilmiştir. Ahmet Önkâl bu konuda şu bilgileri verir: Tebşîr (müjdelemek) fiili Allah, Hz. Peygamber ve Kur'ân-ı Kerîm için kullanıldığı gibi bunun ism-i fâili olan mübeşşir de hem geçmiş peygamberler hem de Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav) için kullanılmıştır.²⁶¹ Nitekim Ahzab sûresinde şu ifadeler yer alır: *“Ya İyâhü'n-nübî İنا Arسلناك شاهداً ومبشراً ونذيراً”* *“Ey şanlı Peygamber! Biz seni insanlar hakkında şahit, müjdecî, uyarıcı olarak gönderdik”*²⁶²

98. Abdullah (عبدالله): Ben fakir, ben aciz (tevazu ifadesi), anlamlarına gelmektedir.²⁶³ Kastalânî, Abdullah (عبد الله) isminin Kur'ân-ı Azîm'den çıkarıldığını, hem Abdullah (عبد الله) ve hem de Abd (عبد) lafzıyla zikredildiğini ifade eder.²⁶⁴ Nitekim Kehf sûresinde şöyle buyrulmuştur: *“Hamd O Allah'a mahsustur ki kuluna kitabı indirdi ve onun içine tutarsız hiçbir şey koymadı.”*²⁶⁵ Yine Cin sûresinde de şu ifadeler yer verilmiştir: *“Ne tuhafır ki, işi tam tersine çevirip, Allah'ın has kulu, bir olan Allah'a ibadete kalkınca, başına öyle bir üşüştüler ki nerdeyse birbirlerini çiğneyeceklerdi.”*²⁶⁶

99. Münzir (منذر): Uyarıcı, haberci anlamlarına gelmektedir.²⁶⁷ Ebu Abdillâh, şu bilgileri verir: Peygamberimiz, ümmetinden asî ve fasık olanların kalplerine korku düşürendir.²⁶⁸

²⁵⁵ Mutçalı, a.g.e., 739; Sarı, a.g.e., 1270; Muallim Naci, a.g.e., 579.

²⁵⁶ Hûd, 11/100.

²⁵⁷ Âl-i İmran, 3/113.

²⁵⁸ Yunus Apaydın, “Şâhit”, *DİA*, XXXVIII, İstanbul 2010, 278.

²⁵⁹ Muhammed Fuad Abdülbâkî, *el-Mu'cemü'l-Müfehres li-elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, İstanbul 1990, 388.

²⁶⁰ Ahzab, 33/45-46.

²⁶¹ Ahmet Önkâl, “Beşir”, *DİA*, V, İstanbul 1992, 554.

²⁶² Ahzab, 33/45.

²⁶³ Kastalânî, a.g.e., 198; Mutçalı, a.g.e., 545.

²⁶⁴ Kastalânî, a.g.e., 210; Kara Davut, a.g.e., 95.

²⁶⁵ Kehf, 18/1.

²⁶⁶ Cinn, 72/19

²⁶⁷ Mutçalı, a.g.e., 874.

Kastalânî, *Muhakkak ki: Biz, seni bir şahit, bir müjdecî ve uyarıcı olarak gönderdik*²⁶⁹ âyet-i Kerîmesinden alındığını, masiyet ehlini azapla korkuttuğu için Hz. Peygamber'e *مُنذِرٌ وَنَذِيرٌ* denildiğini ifade etmektedir.²⁷⁰ Nitekim Ra'd sûresinde şu ifadeler yer verilmiştir: *وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ إِنْ مَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَلَكُلَّ قَوْمٍ هَادٍ* “Kâfirler diyorlar ki: “Ona Rabbinden bir mucize indirilmeli değil miydi?” Sen, ey Resulüm, sadece bir uyarıcısın. Her millete bir yol gösteren vardır.”²⁷¹ Sad sûresinde ise Münzirün (*مُنذِرٌ*) ismi şöyle kullanılmıştır: *فَلْ إِنْ مَا أَنَا مُنذِرٌ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ* “De ki: “Ben sadece uyarıcı bir peygamberim. Şu kesin bir gerçektir ki tek hakim olan Allah'tan başka ilah yoktur.”²⁷²

3. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Hz. Peygamber'in pek çok ismi vardır. Bunların bir kısmı Kur'ân-ı Kerîm'de, bir kısmı hadîs-i şerîflerde, bir kısmı da diğer kitaplarda ve farklı eserlerde yer almaktadır. Gelibolulu Mustafa Âlî'nin *Künhü'l-ahbâr*'ında doksan dokuz olarak zikrettiği isimlerden bazılarının diğer kaynaklarda yer almaması dikkat çekicidir. Zikredilen isimlerin en meşhuru Muhammed (sav)'dir. Zira annesi Hz. Âmine'ye rüyasında, doğacak çocuğa Muhammed isminin verilmesi telkin edilmiştir. Hz. Peygamber'in lakaplarından birisi olan “Hâmid” ismi Tevbe sûresinde çoğul olarak geçmektedir. Hatem ismiyle alakalı olarak Âsım Köksal, Peygamberimizin iki kürek kemiğinin arasında peygamberlik mührünün bulunduğunu, Peygamberimizin vefatı ile birlikte peygamberlik mührünün kaldırıldığını ifade etmektedir.

Geleneksel inanca göre Peygamberimizin ümmetiyle beraber bütün peygamberlerden önce haşredileceği için kendisine “Hâşir” ismi verilmiştir. Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: *“Ben Mâhî'yim ki, Allah benimle küfrü yok eder.”* Zira Peygamberimizin gönderildiği çağda bütün insanlık küfür bataklığında çırpınıyordu. Bu konuda Şûrâ sûresinde *“Allah batılı imhâ eder”* hükmü yer almaktadır. Peygamberlik süresi içinde insanları Allah'ın dinine çağırdığı için Peygamberimiz, “Dâ'î” ismini almıştır. Yüce Allah Hz. Peygamber'i ışık saçan, müjdeleyen, korkulu şeyleri haber veren bir “Resul” olarak göndermiştir. O yüce Peygamber “Halil” sıfatıyla insanlara dost elini uzatarak rehberlik etmiş, Yasin, Müzzemmil, Müddessir adlarıyla anılan peygamberimiz, sözünde duran bir kişi olarak tarihteki yerini almıştır. Ayrıca O, kesin olarak bilen ve bildiklerini insanlara haber veren âdil bir peygamberdir.

Bütün peygamberlerde tecelli eden “Nûr”, Resûl-i Ekrem'e intikal etmiş ve O'nda karar kılmıştır. İslamiyet'ten önce “Emîn” sıfatıyla anılan Peygamberimiz, dostlarını koruyan, ümmetine kol kanat geren, merhamet edip acıyan bir insan olarak insanların gönlünde haklı yerini almıştır. İffetli ve temiz tavırlarıyla tüm insanlığa önderlik etmiş, Ümmî sıfatıyla Kur'an gibi bir mucize kitabı insanlığın bilgisine sunmuştur. Mecazen cehalet bataklığına çare arayışları çerçevesinde “Şifa” ismiyle anılmış, “Evvel” ismiyle de müsemma olan Peygamberimiz, güler yüzlü, sevecen tavırlarıyla inananları kendisine hayran bırakmıştır. İmam Kastalânî, “Ben âciz, ben fakir (tevazu ifadesi) anlamına gelen “Abdullah” isminin Kur'ân-ı Kerîm'den çıkarıldığını ifade etmektedir. Hz. Peygamber'in “Münzir” ismi, Kur'ân-ı Kerîm'de “De ki ben sadece uyarıcı bir peygamberim” biçiminde ifade edilmektedir.

²⁶⁸ Akçiçek, a.g.e., 116.

²⁶⁹ Fetih, 48/8.

²⁷⁰ Kastalânî, a.g.e., 208; Hayati Hökelekli, “İnzâr”, *DİA*, XXII, İstanbul 2000, 358.

²⁷¹ Rad, 13/7.

²⁷² Sad, 38/65.

4. KAYNAKÇA

- Abdülbâkî, Muhammed Fuad, *el-Mu'cemü'l-Müfrehes li-Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, İstanbul 1990.
- Afif Abdülfetah Tabbara, *Kur'an'da Peygamberler ve Peygamberimiz Hayatlarından Hisseler, Dersler ve İbretler, Mütercimler: Ali Rıza Temel ve Yahya Alkın*, İstanbul 1982.
- Ağırman, Cemal, *Ad Koyma ve Hz. Peygamber'in İsimlere Karşı Tutumu*, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2, Sivas 1998.
- Ahmet Cevdet, *Kısâs-ı Enbiya*, Haz. Mahir İz, İstanbul 1985.
- Akyıldız, Ali, "Muhtar", *DİA*, XXXI, İstanbul 2006.
- Altuntaş, Halil ve Muzaffer Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meâli, Diyanet İşleri Başkanlığı*, 6. Baskı, Ankara 2010.
- Alıcı, Mustafa, "Şefaat", *DİA*, XXXVIII, İstanbul 2010.
- Apaydın, Yumus, "Şâhit", *DİA*, XXXVIII, İstanbul 2010, 278.
- Atar, Fahrettin, "Şehîd", *DİA*, XXXVIII, İstanbul 2010.
- Ateş, Ali Osman, *Hz. Peygamber'in ve Çocuklarının İsimleri Hakkında Bazı İddiaların Değerlendirilmesi*, D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, V, İzmir 1989.
- Ateş, Süleyman, *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meâlî*, İstanbul 1975.
- Avcı, Casim, "Kureys", *DİA*, XXVI, Ankara 2002.
- Aydar, Hidayet, "Mübîn", *DİA*, XXXI, İstanbul 2006.
- Azimli, Mehmet, *Siyeri Farklı Okumak*, Ankara 2010.
- Belenkuyu, Bekir, *Edebiyatımızda smâ-i Nebî-Peygamberimiz (S.A.V.)'in İsimleri ve Esmâ-i Nebî Metinleri*, Turkish Studies, International Periodical For Longuages, Literature and Hitoriy of Türkic Volume 10/4 Winter 2015, p.167-196.
- Bilge, Mustafa L., "Halîl", *DİA*, XV, İstanbul 1997.
- Birişik, Abdülhamit, "Rahmet", *DİA*, XXXIV, İstanbul 2007.
- Bozkurt, Nebi, "Kandil", *DİA*, XXIV, İstanbul 2001.
- Bozkurt, Nebi, "Hâfiz", *DİA*, XV, İstanbul 1997.
- Cezûlî, Süleyman b. Muhammed, *Delâilü'l-Hayrât ve Şevârikü'l-Envâr fî Zikri's-Salât ale'n-Nebîyyi'l-Muhtâr, Şerheden: Kara Davut, Sadeleştiren: Abdülkadir Akçiçek*, Çile Yayınları, İstanbul 1975.
- Cezûlî, Süleyman b. Muhammed, *Açıklamalı Delâilü'l-Hayrât, Salavat-ı Şerifeler*, Hazırlayan: İbrahim Tozlu, İstanbul 2009.
- Cirit, Hasan "Vaaz", *DİA*, XLII, İstanbul 2012.
- Çağrırcı, Mustafa, "Adâlet", *DİA*, I, İstanbul 1998.
- Çağrırcı, Mustafa, "Cömertlik", *DİA*, VIII, İstanbul 1993.
- Çakan, İsmail Lütfü, "Âkîb", *DİA*, II, İstanbul 1989.
- Çantay, Hasan Basri, *Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*, 5. Baskı, İstanbul 1965.
- Çubukçu, Asri, "Kâsım", *DİA*, XXIV, İstanbul 2001.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 1988.
- Es'ad, Mahmud, *İslam Tarihi, Tarih-i Dîn-i İslam, Sadaleştirme: Ahmed Lütfi Kazancı, Osman Kazancı*, İstanbul 1983.
- Fayda, Mustafa, "Muhammed", *DİA*, XXX, İstanbul 2005.
- Fayda, Mustafa, "Ahmed", *DİA*, II, İstanbul 1989.
- Hacımüftüoğlu, Nasrullah, "Beyân", *DİA*, VI, İstanbul 1992.
- Hasan Hüsameddin, *Şerh-i Şemâil-i Şerîf*, Mısır-Bulak 1255.
- Hitti, Philip K., *Siyasal ve Kültürel İslam Tarihi*, Çev. Salih Tuğ, İstanbul 1980.
- Hökelekli, Hayati, "İnzâr", *DİA*, XXIII, İstanbul 2000.
- İmam Kastalânî, *Mevâhibü'l-Ledüniyye Tercemesi, Meâlîmü'l-Yakîn, Mütercim, Şâir-i Meşhûr Abdülbâkî, Dârü't-Tıbbî'l-Âmire* 1008.
- Kanar, Mehmet, *Büyük Sözlük, Farsça-Türkçe*, İstanbul 1998.
- Kandemir, Yaşar, "Es-Sünen", *DİA*, XXXVIII, İstanbul 2010.
- Kutluer, İlhan, "Medeniyet", *DİA*, XXVIII, Ankara 2003.
- Küçüktaşçı, Mustafa Sabri, "İmam", *DİA*, XXII, İstanbul 2000.
- Köksal, M. Âsım, *Hz. Muhammed ve İslâmiyet, Mekke Devri*, İstanbul 1973.
- Mertoğlu, Mehmet Suat, "Ümmî", *DİA*, XLII, İstanbul 2012.
- Mevlana Şiblî, *Asr-ı Saâdet (İslam Tarihi)*, Mütercim, Ömer Rıza Doğrul, İstanbul 1977.
- Muallim Naci, *Lügat-ı Nâci*, İstanbul 1987, 591.
- Mustafa Âlî, *Künhü'l-ahbâr*, III, İstanbul 1277-1285/1860-1868.
- Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, İstanbul 1995.
- Öğüt, Salim, "Ebtah", *DİA*, X, İstanbul 1994.
- Öngüt, Ömer, *İzahlı ve İlaveli Nûr-ı Muhammedî (sav)*, 8.Baskı, İstanbul 1996.
- Önkâl, Ahmet, "Beşîr", *DİA*, V, İstanbul 1992.
- Öz, Mustafa, "Dâ'î", *DİA*, VIII, İstanbul 1993.
- Sandıkçı, Kemal, "sâbık", *DİA*, XXXV, İstanbul 2008.

- Sarı, Mevlüt, *Arapça-Türkçe Lügat*, İstanbul 1982.
- Sarıçam, İbrahim ve Mustafa Öz, “Hâşim-Benî Hâşim”, *DİA*, XVI, İstanbul 1997.
- Şulul, Kasım, *Anahatlarıyla Siyer-i Nebi*, İstanbul 2014.
- Topaloğlu, Bekir, “Yasîn”, *DİA*, XXXXIII, İstanbul 2013.
- Topaloğlu, Bekir, “Hâdi”, *DİA*, XV, İstanbul 1997.
- Topaloğlu, Bekir, “Nasîr”, *DİA*, XXXII, İstanbul 2006.
- Topaloğlu, Bekir, “Nûr”, *DİA*, XXXIII, İstanbul 2007.
- Topaloğlu, Bekir, “Şehîd”, *DİA*, XXXVIII, İstanbul 2010.
- Topaloğlu, Bekir, “Rauf”, *DİA*, XXXIV, İstanbul 2007.
- Topaloğlu, Bekir, “Rahîm”, *DİA*, XXXIV, İstanbul 2007.
- Topaloğlu, Bekir, “Kerîm”, *DİA*, XXV, İstanbul 2002.
- Topaloğlu, Bekir, “Alî”, *DİA*, II, İstanbul 1989.
- Topaloğlu, Bekir, “Reşîd”, *DİA*, XXXV, İstanbul 2008.
- Topaloğlu, Bekir, “Hak”, *DİA*, V, İstanbul 1997.
- Topaloğlu, Bekir, “Evvel”, *DİA*, XI, İstanbul 1995.
- Topaloğlu, Bekir, “Âhir”, *DİA*, I, İstanbul 1988.
- Topaloğlu, Bekir, “Bâtın”, *DİA*, V, İstanbul 1992.
- Topaloğlu, Bekir, “Huld”, *DİA*, XVIII, İstanbul 1998.
- Topaloğlu, Bekir, ve diğer, *Arapça-Türkçe Yeni Kamus*, İstanbul 1966.
- Topaloğlu, Bekir, “Tâhâ”, *DİA*, XXXIX, İstanbul 2010.
- Topaloğlu, Bekir, “Hakîm”, *DİA*, XV, İstanbul 1997.
- Topaloğlu, Bekir, “Rakîb”, *DİA*, XXXIV, İstanbul 2007.
- Topaloğlu, Bekir, “Şekûr”, *DİA*, XXXVIII, İstanbul 2010.
- Toprak, Süleyman, “Haşr”, *DİA*, XVI, İstanbul 1997.
- Uludağ, Süleyman, “Velî”, *DİA*, XLIII, İstanbul 2013.
- Uludağ, Süleyman, “Nûr”, *DİA*, XXXIII, İstanbul 2007.
- Uludağ, Süleyman, “Takva”, *DİA*, XXXIX, İstanbul 2010.
- Üzümlü, İlyas, “Makâm-ı Mahmûd”, *DİA*, XXVII, Ankara 2003.
- Yavuz, Yusuf Şevki, “Peygamber”, *DİA*, XXXIV, İstanbul 2007.
- Yavuz, Yunus Şevki, “Hüccet”, *DİA*, XVIII, İstanbul 1998.
- Yavuz, Yusuf Şevki, “Burhan”, *DİA*, VI, İstanbul 1992.
- Yavuz, Yusuf Şevki, “Âyet”, *DİA*, IV, İstanbul 1991.
- Yavuz, Yusuf Şevki, “Şefaat”, *DİA*, XXXVIII, İstanbul 2010.
- Yeniterzi, Emine, *Divan Şiirinde Hz. Peygamber'in İsim ve Sıfatları-Esmâ-i Nebi-Kutlu Doğum Haftası*, II.1-1-7 Ekim 1990, 1992, 87-100.
- Yerinde, Adem, “Tayyib”, *DİA*, XXXX, İstanbul 2011.
- Yerinde, Adem, “Şifâ”, *DİA*, XXXIX, İstanbul 2010.
- Yıldırım, Suat, “Alîm”, *DİA*, II, İstanbul 1989.

